

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Julia Pasanen

LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTIIN
VAIKUTTAVAT TEKIJÄT SOSIAALIALAN
TYÖN NÄKÖKULMASTA

Sosiaali- ja terveysala,

2024

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tekijä Julia Pasanen e2102957

Opinnäytetyön nimi Lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavat tekijät sosiaalialan työn näkökulmasta

Vuosi 2024
Kieli suomi
Sivumäärä 81 + 3 liitettä
Ohjaaja Heidi Blom

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä ja sosiaaliohjaajilla oli lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Selvitin myös, miten moniammatillisuutta ja verkostotyötä hyödynnetään lapsiperheiden kanssa tehtävässä työssä, miten työtä tulisi kehittää, millainen rooli sosiaalialan työntekijällä on yksilötasolla sekä millaisia työmenetelmiä lapsiperheiden hyvinvointia edistävässä palveluissa käytetään ja miten ne eroavat sosiaalityöntekijöillä- ja ohjaajilla. Yhteistyökumppaninani toimi Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntien ja kaupunkien lapsiperhesekä lastensuojelu sosiaalityöpalveluista vastaavat ennalta sovitut yksiköt.

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys koostui hyvinvoinnin määrittelystä lapsiperheiden osalta, sosiaalityön palveluista perheille lain mukaisesti sekä sosiaalityön roolista toimia, kun perheessä esiintyy hyvinvoinnin vajetta. Tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Tällä pyrittiin siihen, että vastaukset saatiin tarkasti ennalta rajattuihin kysymyksiin. Haastatteluihin osallistui yhteensä 12 henkilöä. Päättökysymyksen lisäksi asetin neljä alatutkimuskysymystä. Haastatteluaineisto litteroitiin ja aineiston analysoinnissa käytin teemoittelua.

Tutkimustulosten mukaisesti lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttaa heikentävästi esimerkiksi vanhempien jaksamattomuus, psyykkiset haasteet perheessä, ylisukupolviset tekijät, tukiverkostojen puutteellisuus ja talusongelmat. Lisäksi työntekijät arvioivat, että nykyisillä resursseilla sosiaalityössä ei voida lasten ja perheiden hyvinvointia tukea riittävällä tavoilla. Moniammatillisuutta ja verkostotyötä pidetään merkittävänä, kun lapselle ja perheelle luodaan palveluverkostoja. Haasteita aiheuttaa erikoissairaanhoidon ylikuormittuminen sekä se, että työntekijät eivät keskenään ole täysin tietoisia eri ammattilaisten työnkuvasta ja lainalaisuuksista. Kehittämisen osalta tärkeäksi kehittämis-kohteeksi nousi resurssien lisääminen, työhyvinvoinnin parantaminen sekä määrärajan asettaminen lapsiperhepalveluiden asiakkuuksiin. Työntekijän rooli yksilötasolla nähtiin merkittävä erityisesti kohtaamisen osalta. Kuitenkin tärkeämpänä pidettiin sitä, että lapsi ja perhe saavat juuri heitä tukevia tahoja ja ammattilaisia ympärilleen ja moniammatillisuus korostui. Tärkeinä työmenetelminä pidettiin vahvuustyöskentelyä sekä positiivista psykologiaa ja ratkaisukeskeistä orientoitumista.

Avainsanat lapsiperheet, sosiaalityö, hyvinvointi, moniammatillisuus, verkostotyö,

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Julia Pasanen
Title	Factors affecting the Wellbeing of Families with Children from the Perspective of Social Work
Year	2024
Language	Finnish
Pages	81 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Heidi Blom

The purpose of this bachelor's thesis was to research the experiences of social workers and social instructors concerning the factors that affect the well-being of families with children. How network cooperation and multiprofessionalism are used in working with families with children were studied. Also, how the social work should be developed, what kind of role social work specialists have on an individual level and which working methods are used to encourage the well-being of the families with children were looked at. The author of the bachelor's thesis was also interested in how working methods of a social worker and a social instructor differ from one another. This study was done in cooperation with South Ostrobothnia Wellbeing Services County.

The theoretical frame of reference of this bachelor's thesis consisted of defining well-being, social work services for families according to the law, and the role of social work when there is a deficit in family well-being. The research utilized semi-structured interviews. The aim was to obtain precise responses to the predefined questions. A total of 12 people participated in the interviews. The interview data was transcribed and analyzed using the thematic analysis.

According to the research results, the well-being of families with children is negatively affected by factors such as parental exhaustion, psychological challenges within the family, intergenerational issues, lack of support networks, and financial problems. Furthermore, the employees estimated that with current resources, social work cannot sufficiently support the well-being of children and families. Multi-professionalism and network collaboration are considered significant in creating a service network for the child and the family. Challenges are caused by the overburdening of specialized healthcare and the fact that the employees are not fully aware of the roles and regulations of different professionals. Regarding development, increasing resources, improving work well-being, and setting limits on family service clients were highlighted as important areas for development. The role of the employee on an individual level was seen as significant, especially in terms of encounter. However, it was considered more important that the child and family receive support from the different parties and professionals around them, emphasizing multi-professionalism. Important work techniques included strength-based work, positive psychology and a solution-focused orientation.

Keywords well-being, families with children, social work, multi-professionalism, network collaboration,

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAT	11
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	13
4	HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	14
4.1	Hyvinvoinnin määritelmä.....	14
4.2	Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavat tekijät.....	16
4.3	Vanhemmuuden roolissa esiintyvät haasteet	19
4.4	Lapsiperheiden sisäinen vuorovaikutus.....	22
4.5	Aikaisempia tutkimuksia aiheesta	24
5	LAPSIPERHEIDEN PALVELUT JA LAINSÄÄDÄNTÖ	28
5.1	Lapsiperheiden palvelut.....	28
5.2	Sosiaalityön palvelut lapsiperheille	29
5.3	Lainsäädäntö.....	31
6	SOSIAALITYÖN KEHITTÄMINEN JA VERKOSTOTYÖ	34
6.1	Sosiaalityön arvot, asenteet ja periaatteet.....	34
6.2	Moniammatillisuuden hyödyntäminen lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä.....	35
6.3	Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan rooli	36
6.4	Lapsiperheiden kanssa tehtävän sosiaalityön kehittäminen	39
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	41
7.1	Laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmät.....	41
7.2	Tutkimuksen kohde	44
7.3	Aineiston kerääminen.....	45
7.4	Aineiston analyysi	47
8	TUTKIMUSTULOKSET	51
8.1	Sosiaalialan asiantuntijoiden kokemukset lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta	52

8.2	Moniammatillisuuden ja verkostotyön hyödyntäminen lapsiperheiden hyvinvointia edistävässä työssä	57
8.3	Lapsiperheiden kanssa tehtävän sosiaalityön kehittäminen, jotta hyvinvointia voitaisiin edistää nykyistä paremmin	60
8.4	Sosiaalialan asiantuntijoiden rooli yksilötasolla lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäjänä	63
8.5	Käytettävät työmenetelmät sosiaalialan asiantuntijatyössä lapsiperheiden kanssa hyvinvointia edistäen.....	65
9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	69
10	POHDINTA	77
10.1	Oma ammatillinen kasvu	77
10.2	Tutkimustulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimushaasteet.....	78
10.3	Työn eettisyys	79
10.4	Tutkimuksen luotettavuus	81
11	LÄHTEET	84
12	LIITTEET	91

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1 Esimerkki tehdystä luokittelusta	50
Taulukko 1 Sosiaalialan asiantuntijoiden kokemukset	56
Taulukko 2 Moniammatillisuus ja verkostotyö	60
Taulukko 3 Työn kehittäminen	63
Taulukko 4 Asiantuntijan rooli yksilötasolla	65
Taulukko 5 Käytettävät työmenetelmät	68

LIITELUETTELO

LIITE 1. Saatekirje

LIITE 2. Haastattelulomake

1 JOHDANTO

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen kyselytutkimustiedon (2023) mukaan suurin osa vauvaperheiden sekä nelivuotiaiden lasten vanhemmista kokevat, että arki sujuu pääosin hyvin. Vanhemmat ovat keskimäärin tyytyväisiä omaan elämäänsä, kumppaniinsa sekä omaan rooliinsa vanhempana. Lapsiperheiden hyvinvoinnin haasteena esiintyy kuitenkin myös erilaisia jaksamisen ongelmia kuten vanhempien kokemaa yksinäisyyttä, väkivallan eri muotoja, haasteita taloudellisissa tekijöissä sekä tuen tarpeen puutteita.

Lapsiperheiden hyvinvointi on laaja ja monimuotoinen ilmiö ja sen tarkastelemiseksi tarvitaan useita erilaisia näkökulmia. Tutkimuksen toteuttamiseksi tarpeeksi laajasti, mutta riittävän tarkasti valitsin opinnäytetyössäni aiheeni koskemaan erityisesti lapsiperheiden kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien näkemyksiä lapsiperheiden hyvinvoinnista. Työn tarkoituksena on lisätä työntekijöiden tietoisuutta siitä, millaiset tekijät vaikuttavat lapsiperheiden hyvinvointiin niin, että he voivat työssään hyödyntää tätä tietoa. Lapsiperheiden hyvinvointi tulisi poliittisesti sekä yhteiskunnallisesti asettaa päätavoitteeksi, sillä pahoinvoinnilla on merkittävät kustannukset yhteiskunnallisesti, ei vaan taloudellisesti, mutta myös sosiaalisesti.

Tutkimustulosteni mukaisesti olen raportoinut erilaisista kehittämisen kohteista sosiaalityön, mutta myös varhaisen tuen palveluiden osalta sekä työntekijöiden työhyvinvoinnin ja resurssien osalta. Ylirukan ym. (2023) tekstissä tuleekin esille, että erityisesti resurssien osalta kehittämistä lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä tulee tapahtua. Koen merkittäväksi sen, että työntekijöillä olisi mahdollisuus tehdä työtään niin, että sosiaalityön arvoja ja asenteita voidaan noudattaa sekä ensisijaisesti lasten ja perheiden hyvinvointia pystyttäisiin tukemaan ja edistämään. Tästä syystä halusin ottaa myös tämän teeman esille opinnäytetyössäni.

Lapsiperheiden hyvinvointi sekä sen haasteet suhteessa tukeviin palveluihin kuten sosiaalityöhön herätti kiinnostukseni median sekä ammattikorkeakoulussa suoritettavan syventävän harjoittelun myötä. Työharjoittelussa kuraattorina sekä sosiaaliohjaajana lapsiperheiden hyvinvointi ja pahoinvointi suhteessa palvelujärjestelmään oli päivittäinen teema. Rajasin hyvinvoinnin koskemaan erityisesti lapsiperheitä, sosiaalityöntekijöiden- sekä sosiaaliohjaajien kokemusten näkökulmasta. Kiinnostuin tästä aiheesta, ja sain yhteistyökumppaniksi Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen ja sieltä valikoituen kolme eri lapsiperheiden kanssa työskentelevää sosiaalityön yksikköä. Harjoittelussani tuli esille työntekijöiden syväle uurtunut halu ja kyky auttaa sekä tukea ja toimia perheiden edun hyväksi, mutta esille tuli myös työtä vaikeuttavia tekijöitä kuten resurssien vähäisyys, palvelujärjestelmän haasteet sekä rakenteelliset ongelmat. Koinkin tärkeäksi tuoda esille sellaisten työntekijöiden näkökulmaa, jotka ovat tukemassa ja edistämässä lapsiperheiden hyvinvointia.

Haastattelin yhteensä 12 eri työntekijää, kolmesta eri sosiaalityön yksiköstä. Nämä työntekijät antoivat minulle tärkeää ja arvokasta tietoa kokemuksistaan opinnäytetyötäni varten. Toivoin myös, että työntekijät saisivat omaan työhönsä jotain uutta pohdittavaa. Lapsiperheiden sosiaalityö sekä lastensuojelu toimii tärkeänä ja merkittävänä tukea ja palveluita tarjoavana laitoksena lapsille sekä perheille tarpeen vaatiessa.

Lammi-Taskula & Karvonen (2014) mukaan lasten hyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota ja sitä tulee edistää aktiivisesti. Syrjäytyminen ja heikentynyt hyvinvointi tarkoittavat sitä, että tulevaisuuden yhteiskunnan potentiaalit menevät hukkaan. Lisäksi on tärkeää mainita, että perusta hyvinvoinnille muodostuu jo lapsuudessa. Vanhemmuuden rooli on tullut entistä haastavammaksi ja vaativammaksi, jos ei vanhemmat ensisijaisesti pysty tarjoamaan lapselle turvallista kasvua ja kehitystä tukevia olosuhteita tulee Suomen ottaa roolia. Nykyään kuitenkin näyttäisi siltä, että palvelut eivät ole tällaisenaan riittäviä. Opinnäytetyössäni halusin tuoda esille

lasten sekä vanhempien hyvinvoinnin merkityksen ja tärkeyden, mutta myös tarkastella sitä, millaisena tukitoimena sosiaalityö näyttäytyy lapselle ja perheelle sekä millaisena työntekijät kokevat roolinsa suhteessa lapseen ja lapsiperheisiin hyvinvoinnin näkökulmasta.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAT

Lapsiperheiden hyvinvointia tulee tarkastella kokonaisuutena niin vanhempien kuin lastenkin näkökulmasta huomioiden fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. Tilastojen mukaan Suomalaiset elävät nykyään pidempään kuin aiemmat sukupolvet sekä Suomessa on suotuisat elinolot hyvinvoiville kansalaisille. Määrällisesti iso osa lapsista kokeekin olonsa hyvinvoivaksi, mutta toisaalta myös huomattava määrä kokee syrjäytymistä ja kärsii erilaisista lisääntyvistä ongelmista. (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014, 3-4.)

Lapsen etua tulee valvoa sekä toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla ja ensisijaisesti tästä vastaavat lapsen vanhemmat. Nykyään kuitenkin vanhemmuuden rooli on tullut monimutkaisemmaksi ja entistä vaativammaksi yhteiskunnassa. (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014, 3-4.) Vanhemmuuden roolissa uupuminen on lisääntynyt ja yksi selittävä tekijä on täydelliseen vanhemmuuteen pyrkiminen. Lisäksi heikko taloudellinen tilanne ja työttömyys lisäävät riskiä uupumiseen. (Sorkkila & Aunola, 2019.) Mitä paremmat yksilön voimavarat ovat kuten vastaanotettu tuki ja apu, sosioemotionaaliset tekijät eli vuorovaikutustaidot muiden ihmisten kanssa sekä valinnanvapaus suhteessa ihmiselle asetettuihin vaatimuksiin, sitä parempana henkilö kokee hyvinvointinsa (Salmela-Aro ym. 2022,108).

Lammi-Taskula & Karvonen (2014, 3-4) ehdottavat, vanhempien kanssa jaettu koti ei välttämättä pysty tarjoamaan lapselle lapsen edun mukaan toteutuvia elinoloja. Silloin oletetaan, että valtio tukee vanhempia ja takaa lapsen edun toteutumisen. Hyvinvointivaltiolla onkin suuri rooli lasten elämässä muun muassa taloudellisen, kasvatuksellisen, hoidollisen ja oppivelvollisuuden tarjoajana erilaisten palveluiden kautta. Nykyään näyttää kuitenkin siltä, että nämä palvelut eivät ole nykyisellään riittäviä.

Lasten hyvinvointiin tulee panostaa, sillä syrjäytyminen ja heikko hyvinvointi tarkoittavat sitä, että tulevaisuuden yhteiskunnalta haaskataan potentiaaleja

(Lammi-Taskula & Karvonen, 2014, 3-4). Lisäksi on hyvä tiedostaa, että perusta hyvinvoinnille muodostuu jo lapsuudessa (Kokko, 2022, 61). Lasten hyvinvointia voidaan tarkastella esimerkiksi sosiaalityön, lapsen oikeuksien julistuksen sekä hyvinvointi-indikaattorien näkökulmasta. Sosiaalityö tarkastelee lasten hyvinvointia erityisesti suojelun ja arvojen näkökulmasta. (Minkkinen, 2015, 18.)

Erityisen merkittäväksi aiheeni tekee se, että lapsiperheiden hyvinvointi vaikuttaa niin kokonaisvaltaisesti vanhemman sekä lapsen elämään nykyhetkessä sekä pitkällä tähtäimellä myös tulevaisuuteen. Esimerkiksi vanhemman hyvinvointi tukee vanhempaa vanhemmuudessa, mutta myös työelämässä, harrastuksissa ja vapaa-ajalla. Lisäksi vanhempien hyvinvointi heijastuu suoraan lapsiin ja edistää koko perheen yhteistä hyvinvointia. Lapsen hyvinvointi taas edistää lapsen omaa itsetuntoa ja tukee selviytymistä päiväkodissa, koulussa ja vapaa-ajalla. Lisäksi lapsen hyvinvointi lisää vanhemman luottamusta lapseen ja vähentää esimerkiksi tarpeetonta lapsesta ja lapsen elämästä huolehtimista. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2021.)

Vuonna 2022 lapsiperheitä oli Suomessa 552 034 (Tilastokeskus, 2023). Vuonna 2022 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 98 634. Vuodesta 2021 luku vuoteen 2022 kasvoi viidellä prosentilla. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos tilastorapotti, 2023.) Lapsiperheitä on Suomessa yli puoli miljoonaa, lisäksi viime vuosina lastensuojeluilmoitukset ovat lisääntyneet (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2024). Lasten ja vanhempien sekä perheiden hyvinvoinnin tutkiminen antaa sosiaalityön työntekijöille sekä sosiaalipalveluiden kehittäjille näkökulmia siihen, miten sosiaalityötä voitaisiin toteuttaa niin, että lapset ja vanhemmat sekä perheet saisivat tarpeitaan vastaavia palveluita, jotka tukevat ja edistävät hyvinvointia parhaalla mahdollisella tavalla. Lapset ja vanhemmat sekä perheet yhdessä tarvitsevat tukea yhteiskunnalta, mutta myös omilta läheisiltään, jotta voivat toteuttaa vanhemmuuden roolia mielekkäillä ja turvallisilla käytännöillä.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa, millaisia näkemyksiä sosiaalityöntekijöillä- ja ohjaajilla on siitä, millaiset tekijät vaikuttavat lapsiperheiden hyvinvointiin sekä selvittää miten verkostotyötä hyödynnetään sosiaalityössä lapsiperheiden palveluissa sekä lastensuojelussa. Lisäksi pyritään tunnistamaan mahdollisia kehittämiskohteita lapsiperheiden sosiaalipalveluissa ja lastensuojelussa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sosiaalityöntekijöiden- ja ohjaajien tietoa lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä niin, että työntekijät voivat käytännön työssään hyödyntää tätä tietoa. Tämän opinnäytetyön päätutkimuskysymys on: millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä- ja ohjaajilla on lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta?

Tämän opinnäytetyön alatutkimuskysymyksenä ovat:

1. Miten moniammatillisuus ja verkostotyö näkyy lapsiperheiden hyvinvointia tukevassa työssä?
2. Miten lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalialan työtä tulisi kehittää, jotta lapsiperheiden hyvinvointia voitaisiin edistää tulevaisuudessa paremmin?
3. Millainen rooli sosiaalialan työntekijällä on yksilötasolla lapsiperheiden hyvinvointia edistäessä?
4. Millaisia työmenetelmiä lapsiperheiden hyvinvointia edistävässä palveluissa käytetään? Ja ovatko työmenetelmät sosiaalityöntekijöillä- sekä ohjaajilla samanlaiset vai eriävätkö ne, ja miten?

4 HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Tässä luvussa määrittelen hyvinvointia yleisesti sekä lapsiperheiden näkökulmasta. Tuon esille millaisia haasteita vanhemmuuden rooliin liittyy. Avaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat subjektiiviseen hyvinvointiin eli ihmisen omaan kokemukseen hyvinvoinnistaan. Käsittelen lapsiperheiden sisäistä vuorovaikutusta ja sen suhdetta lapsen terveeseen kasvuun ja kehitykseen sekä hyvinvointiin. Lisäksi tarkastelen aiempaa lapsiperheiden, lasten ja vanhempien hyvinvointiin liittyvää tutkimustietoa.

4.1 Hyvinvoinnin määritelmä

Hyvinvoinnin määrittely ei ole suoraviivaista. Tutkijoilla ei ole yhteneväisiä mielipiteitä siitä, mitä hyvinvointi käsitteen tulisi pitää sisällään tai minkälaisilla tavoilla hyvinvointia tulisi punnita. Samaa mieltä ollaan kuitenkin siitä, että hyvinvointi on monimutkainen ja alati muuttuva ilmiö. (Minkkinen, 2015, 15.) Hyvinvointi voidaan esimerkiksi jakaa kolmeen eri dimensioon: fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin sekä yksilön omaan kokemukseen hyvinvoinnista (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2023).

Lapsiperheiden hyvinvointia havainnoidessa tulee ottaa tarkasteluun lasten sekä aikuisten hyvinvointi yksilötasolla, mutta erityisesti myös se miten perhedynamiikka vaikuttaa suhteessa hyvinvointiin. Mielen hyvinvointia ei tulekaan tarkastella vain yksilölle kuuluvana henkilökohtaisena asiana, vaan määrittämisen tulee osaltaan sisältää myös yksilön yhteyttä vallitsevaan ympäristöön (Kokko, 2022, 56).

Lapsiperheiden hyvinvointi on laaja ilmiö ja sitä tuleekin tarkastella useasta eri näkökulmasta kokonaiskuvan muodostamiseksi. Moninainen informaation tuominen esille on merkittävää, sillä ei ole olemassa yhtä toimintoa tai toimenpidettä, jolla hyvinvointia voitaisiin edistää. (Hämäläinen & Kangas, 2010, 14.) Hyvinvointiteorioita tarkastellaan erilaisista näkökannoista katsoen, riippuen esimerkiksi siitä,

miten hyvinvoinnin oletetaan muodostuvan ja miten oletetaan, että hyvinvointi ilmenee. Hyvinvointia voi tarkastella esimerkiksi näiden kahden eri teorian kautta. Teoriat voidaan jakaa kahteen: hedonistiseen ja eudaimoniseen perinteeseen. Hedonistisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan nautintahakuisuutta, elämään tyytyväisesti suhtautumista sekä elämäniloa. Tyytyväisyys yksilön omaan elämään viittaa siihen, että yksilö voi halutessaan toteuttaa omia pyrkimyksiä ja mieltymyksiään. Hyvinvoinnin kuvaillaan ilmenevän tietynlaisena tyytyväisyyden ja onnellisuuden emotionaalisena sekä positiivisena mielentilana. Eli ihminen on sitä onnellisempi, mitä enemmän saa toteuttaa omia preferenssejään ja mieltymyksiään. (Hirvilammi, 2015, 32-34.)

Eudaimoninen hyvinvointi taas kyseenalaistaa hedonistisen hyvinvointiteorian tavoin asettaa rinnakkain onnellisuuden ja hyvinvoinnin. Yksilön jokaisen mieltymyksen täyttäminen ei välttämättä lisää hyvinvointia vaan voi jopa laskea yksilön kokemusta hyvinvoinnista. Voidakseen hyvin ei tarvitse olla alati onnellinen, vaan yksilön tarpeisiin vastaaminen voi edellyttää myös fyysistä tai psyykkistä pinnistelyä sekä joskus jopa kärsimystä. Eudaimoniaa voidaan kuvailla näin: ihminen tunnistaa sisäisen arvomaailmansa ja potentiaalinsa sekä hyödyntää sitä ja omaa hyvät voimavarat sekä kyvyt olla aktiivisena toimijana omassa elämässään. (Hirvilammi, 2015, 32.)

Mielenterveydellä eli mielen hyvinvoinnilla viitataan psyykkiseen hyvinvointiin. Psyykinen hyvinvointi kuvaa sitä, minkälaiseksi yksilö oman mielen tasapainon kokee. Hyväksi mielenterveydeksi kuvataan tilaa, jossa pahoinvointi puuttuu. Toisaalta hyväksi koettu mielenterveys ei poissulje sitä, ettei yksilö voisi kokea itsensä ajoittain pahoinvoivaksi ja silti arvioida, että mielenterveys on hyvä ja tasapainoinen. Mielen hyvinvointia tulisi tarkastella erityisesti vain mielen hyvinvointina, eikä tulkita mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä. (Kokko, 2022, 56.)

Suomalaiset luokittelevat Suomen yhdeksi ensiluokkaisimmista maista elää, kuitenkin nykyään lasten mielenterveys ja mielen hyvinvointi on vain välttävää ja tilastoissa suomalaiset vanhemmat kuuluvat uupuneimpien vanhempien joukkoon koko maailmassa. Kansainvälisessä vertailussa esimerkiksi Hollanti ja Ruotsi kuuluvat maihin, jossa vanhempien uupumus on suomalaisiin merkittävästi vähäisempää. On arvioitu, että tätä selittää esimerkiksi se, että Hollannissa sekä Ruotsissa vanhempien osa-aikatyöt ovat yleisempiä kuin muissa Euroopan maissa. Tulisikin pohtia, pitäisikö Suomessa osa-aikatyön mahdollisuutta vanhemmille parantaa. (Pulkinen, 2022, 16-17.) Näin ollen, vanhemmille jäisi enemmän energiaa sekä fyysistä ja psyykkistä kapasiteettia toimia työntekijän roolin lisäksi myös vanhemmuuden roolissa.

4.2 Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavat tekijät

Nykyään yhä enemmän hyvinvointia kuvataan subjektiivisena prosessina, jossa mielentilalla, asenteella ja persoonalla on osuutensa. Hyvinvointia ei nähdä enää vain ulkoisista tekijöistä vaikutteita ottavana asiana. Lisäksi hyvinvoinnin tasoksi voidaan luokitella myös objektiivinen hyvinvointi, jossa yksilön hyvinvointi määrittyy esimerkiksi onnistumisien kautta. Kyseessä on positiivisen psykologian liikkeen aatteita. Merkittävänä pidetään hyvinvoinnin näkökulmasta sitä, että optimismia ja positiivista ajattelua voidaan opettaa ja jakaa muille ihmisille ja näin vaikuttaa muihin yksilön hyvinvoinnin näkökulmiin. (Atkinson ym. 2019.)

Yhteisöllinen hyvinvoinnin kokemus heikkenee muun muassa näistä syistä: elinkeinon lähteet ovat heikentyneet, työllisyysverkostojen kautta tapahtuva yhteenkuuluvuus on vähentynyt, sosiaalisesti merkitykselliset maisemat tai hyödylliset viheralueet ovat tuhoutuneet sekä vakiintuneet yhteisöryhmät ovat hajautuneet eri paikkoihin. (Atkinson ym. 2019.)

Tutkimuksien mukaan tiedetään, että aikuisten kokemaa tyytyväisyyttä elämään ennustaa parhaiten lapsuuden ja nuoruuden aikana kokema subjektiivinen hyvinvointi ja kokemus emotionaalisesta terveydestä. Lisäksi koulussa osallistuminen ja onnistuminen lapsuudessa ja nuoruudessa ovat yhteydessä aikuisuudessa koettuun tyytyväisyyteen. Teini-iässä koettu subjektiivinen hyvinvointi ennustaa aikuisiän tulotasoa, johtaa todennäköisemmin korkeakoulutuksen hankkimiseen, korkeampaan palkkaustasoon, optimismiin kokemukseen sekä vähäisempään neuroottisuuden kokemukseen. Tarvittaessa lapsuus ja murrosikä ovatkin erittäin tärkeitä aikakausia interventioille. Interventioilla voidaan vaikuttaa positiivisesti ja vahvasti yhteiskunnan kehitykseen. (Marquez ym. 2024, 65.)

Ihmisen suotuisan elämän oletetaan rakentuvan ihmisen kokemuksista omista arjen ympäristöissään. Skandinaavinen hyvinvointinäkökulma on määritellyt ne materiaaliset tekijät, joiden oletetaan olevan tärkeitä ihmisen hyvinvoinnille. Suomessa on joitain vuosia sitten alettu tarkastella hyvinvointia eri näkökulmasta. Ihmisen omia kokemuksia painotetaan nyt entistä enemmän suhteessa yhteiskuntapolitiikkaan, paikalliseen politiikkaan sekä palveluiden suunnitteluun. Palvelujärjestelmän uudistamisessa kokemusten merkitystä on viime vuosina alettu tarkastelemaan enemmän. Suotuisan elämän alakäsitteinä voidaan pitää onnellisuutta, kokemusta hyvinvoinnista sekä hehkeyttä ja yltäkylläisyyttä. Hyvää elämä nähdään sellaisena, jossa yksilöllä on vapaus pyrkiä kohti omia tavoitteitaan. Historiassa ihmisten hyvinvointia on tarkasteltu talouden kautta, pian kuitenkin huomattiin, että talous on vain yksi hyvinvoinnin osa-alueista. 1970-luvun alussa Suomessa hyvinvointia alettiin tarkastella tarkemmin myös sosiaalisten osa-alueiden osalta. Näitä olivat: kouluttautuminen, työllistyminen, kokemus terveydestä, elintarvikkeiden kulutus, työssä vallitsevat olot, asumisympäristö, sosiaaliturva, vaatteet, harrastukset ja virkistystoiminta sekä ihmisoikeudet. (Kainulainen, 2014, 75-77.)

Tietoisuus siitä, millaiset tekijät saavat ihmisten elämän sujumaan ja tuovat positiivisia aspekteja ihmisten arkielämään sekä millaisia emotionaalisia ja sosiaalisia tarpeita yksilöllä on, helpottaa palveluiden suunnittelua vastaamaan paremmin ihmisten henkilökohtaisia tarpeita. (Atkinson ym. 2019).

1970-luvulla Sten Johansson kritisoi elintasoon perustuvaa käsitettä. Stenin mukaan tulisi tarkastella ja painottaa niitä resursseja, joilla ihminen voi itse aktiivisesti vaikuttaa omiin elinoloihinsa. Hyvinvointia edistävinä resursseina nähtiin esimerkiksi omaisuuden suuruus, rahan määrä, koulutustaso, fyysinen ja psyykinen terveys sekä sosiaaliset vuorovaikutussuhteet ja koettu terveyden taso. Suomalainen hyvinvoinnin tutkija Erik Allardt nosti hyvinvoinnin osatekijöiksi koetun elämänlaadun sekä inhimillisten vuorovaikutussuhteiden merkityksen. (Kainulainen, 2014, 77-78.)

Pauli Niemelä painotti onnellisuuden kokemukset vain toimiviin ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Niemelän mukaan onnellisuus saa alkunsa ja säilyy vuorovaikutussuhteiden kautta, sitä ei voisi yhteiskunnallisesti luoda. Onnellisuudella viitattiin tilaan, jossa yksilöllä oli riittävästi suotuisia ja tiiviitä ihmissuhteita. Hyvinvoinnin Niemelä yhdisti yksilön kokemukseen olla osana yhteisöjä ja siinä toimimista. (Kainulainen, 2014, 78.)

Hyvinvoinnin kokemusta voidaan selittää esimerkiksi näiden tekijöiden kokonaisuuksilla: persoonalliset tekijät, taloudelliset aspektit, tilannekohtaiset tekijät, siodemografiset elementit sekä rakenteelliset seikat. Elämä koetaan tyydyttävimmäksi maissa, jotka ovat taloudellisesti varakkaita ja sosiaalisesti tasa-arvoisia. Lisäksi tyytyväisyyden kokemusta kasvattavat tiedon saannin vapaus, ihmisoikeudet sekä poliittisen autonomian huomioon ottaminen. Yhteiskunnallisen position on todettu olevan yhteydessä ammatin sekä tyytyväisyyden kokemuksen välillä, asiantuntija-ammateissa sekä johtajan roolissa työskentelevät kokevat olevansa tyytyväisimpiä. Osallisuuden kokemus ja ihmisen tarve olla osana erilaisia yhteisöjä

ovat osoittautuneet myös lisäävän yksilön tyytyväisyyttä elämään. Esimerkiksi palkkatyötä tekevät ovat tyytyväisempiä kuin työttömät. (Kainulainen, 2014, 79-80.)

Kainulainen (2014, 80-81) esittää, että vahvin yhteys yksilön kokemukseen tyytyväisyydestä suhteessa omaan elämäänsä näyttäisi löytyvän yksilön persoonallisista kyvyistä kohdata elämän haasteita ja selviytyä niistä. Esimerkiksi psyykkisesti ja fyysisesti hyvinvoiva sekä psykologista joustavuutta osoittava yksilö on muita tyytyväisempi elämäänsä. Lisäksi tyytyväisyyden kokemusta ennustaa yksilön ekstrovertti luonne ja elämän tarjoamiin mahdollisuuksiin avoimesti suhtautuminen. Tyytyväisyyden kokemusta yhdistävänä aspektina on jonkinlainen yksilön kokemus, jossa yksilöllä on kyky hallita alati muuttuvaa ympäristöään ja elämäänsä. Jotkut ihmiset kohtaavat jatkuvasti haasteita elämässään, jotkut taas kohtaavat paljon positiivisia asioita. Onkin todettu, että mitä enemmän yksilöllä on positiivisia tapahtumia elämässään, sitä tyytyväisempi yksilö on elämäänsä. Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavissa tekijöissä on kyse siitä, millainen suhde yksilöllä on yksilöä ympäröivään ympäristöön. Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttaa esimerkiksi se, miten elinolot, itsensä kehittämismahdollisuudet sekä omat toimintamahdollisuudet suhteessa yhteisöihin esiintyvät, tällä on suuri merkitys yksilön kokemukseen tyytyväisyydestä.

4.3 Vanhemmuuden roolissa esiintyvät haasteet

Yhtenä suurena haasteena sekä riskinä vanhemmuuden roolissa toimimiseen pidetään suomalaisten vanhempien uupumista. Roskamin ja kollegat ovat vuonna 2021 toteuttaneet tutkimuksen vanhempien kokemuksesta vanhemmuuden roolissa uupumiseen. Suomessa täysin uupuneita vanhempia, joiden kyvyt toimia vanhempana näyttäytyvät tutkimuksen mukaan erittäin huonolta oli noin 5 %. Lisäksi oli lievemmin uupuneita vanhempia. Uupumista selitettiin esimerkiksi kulttuurisilla tekijöillä. Maissa, joissa individualismi oli arvomaailmallisesti korkeammalla,

oli enemmän uupuneita vanhempia, kuin maissa, joissa kulttuuri on kollektiivisempaa. Individualismilla viitataan siihen, että jokainen yksilö pitää huolen yksin itsestään. Kollektivismilla taas viitataan läheisiin tiiviisiin ihmissuhteisiin sekä ryhmätoimintaan, jossa on mahdollisuus saada fyysistä ja psyykkistä tukea. Euroopassa vallitsee individualistiset kulttuuriarvot. Toisaalta esimerkiksi muihin Euroopan maihin verrattuna yksin nämä tekijät eivät selitä uupuneisuutta Ruotsiin ja Hollantiin verrattuna. Eroja tulisi tarkastella lähemmin esimerkiksi ottamalla huomioon työaikojen pituudet. (Pulkinen, 2022, 20-22.)

Yhtenä vaikuttavana syynä vanhempien uupumiseen Suomessa pidetään vallitsevaa suorittamisen kulttuuria. Make Mothers Matter-organisaatio on suorittanut työaikoja koskevan selvityksen, johon osallistui 12 000 Euroopassa asuvaa naista. Tulosten mukaan 63 % vastaajista haluaisi yhdistää osa-aikatyön sekä lastenhoidon. Vain 10 % vastaajista halusi tehdä kokoaikatyötä. Suomessa kuitenkin naisten kokoaikatyöllistymistä pidetään normina. Kokonaisvaltaisen kuvan muodostamiseksi on tärkeää mainita myös isät ja isien riski uupumiseen. (Pulkinen, 2022, 22-23.) Iseille asetetaan valtavasti odotuksia työssä, vanhemmuuden roolissa, parisuhteessa, perheen taloudellisesta tilanteesta vastaamisesta sekä perheen päässä toimimisesta (Kreus, 2023).

Yhtenä ratkaisuna uupumisen vähentämiseen pidetään työaikojen muutosta niin, että taloudellisesti useammalla vanhemmalla olisi mahdollisuus osallistua työelämään vain osa-aikaisesti vanhemmuuden lisäksi. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi sen, että vanhemmat murehtisivat vähemmän lasten yksinoloa iltapäivisin sekä päivästä vapautuisi enemmän aikaa lasten harrastustoiminnan mahdollistamiseksi. Suomalais-hollantilais-brittiläinen tutkimus osoitti, että epätyypilliset työajat eli toimistoaikojen ulkopuolella olevat työajat aiheuttavat vanhemmille erityistä kuormittavuutta, ja ne aiheuttavat lapsille epävarmuuden, ennakoimattomuuden sekä turvattomuuden tunteita. On esitetty, että riski 3–12-vuotiaiden lasten psykosomaattiseen oireiluun sekä taipuvaisuuteen vetäytyä yksinäisyyteen on

kohonnut niillä, joiden vanhemmat tekevät työtä epätyypillisinä työaikoina eli toimistoaikojen ulkopuolella. (Pulkkinen, 2022, 22–23.)

Vanhempien ylikuormittuminen aiheuttaa sen, että vanhemman kyky toimia lapsilähtöisenä kasvattajana on heikentyneempi kuin vanhemmalla, joka ei ole liian kuormittunut. Ylikuormittuneella vanhemmalla on usein vähemmän energiaa olla tasavertaisessa vuorovaikutuksessa lapsen tai lasten kanssa, mikä aiheuttaa sen, että vanhemmalla ei ole tietoa lapsen vapaa-ajasta tai ajankäytöstä. (Pulkkinen 2022, 23.) Sinkkonen (2008, 18–19) esittää, että vanhempia tulisi suojella kaikenlaiselta ylimääräiseltä stressiltä. Tulisi olla käytössä kaikki sellaiset tukitoimet, että vanhemmat voisivat kohdistaa kaiken mahdollisen energian ja läsnäolonsa perheeseen sekä vanhemmuuteen. Ratkaisuja ja toimenpiteitä tilanteen muuttamiseksi tarvitaan suomen kansalaisilta, järjestötoiminnalta, politiikalta, mutta myös yritysten toimesta. Vanhemmilta ei tulisi ammatillisesti vaatia sellaista ponnasta, jossa he ylikuormittuvat. Kyseinen toiminta aiheuttaa lukemattomia haittavaikutuksia vanhemmille, perheille sekä myös suoranaisesti lapsille. Ilmaisua ”lapsi sopeutuu kaikkeen” ei tulisi enää käyttää, sillä jos näin olisi, ei jonot lasten ja nuorten psykiatriin tutkimuksiin ja hoitoon piteneisi piteneistään. Ratkaisu, jossa asiantuntijoita ja ammattilaisia lisätään ei hävitä juurisyytä lasten ja vanhempien pahoinvoinnin lisääntymisestä ja yleisyydestä.

Vanhemmat kokevat tulevansa syyllistetyksi asiantuntijoiden toimesta. Esimerkiksi vanhempaa voidaan syyttää ylenmääräisestä työsidonnaisuudesta ja tavattoman vähäisestä yhteisestä ajasta lasten kanssa. Vanhemmat kokevat, että vanhemmuuteen lieveilmiönä liittyy syyllisyydentunne ja syyllistäminen. (Sinkkonen, 2008, 19–20.) Vanhemmuutta koskevat ratkaisut ovat pakollisia ja päivittäisiä, niistä syyllistäminen lisää vanhemman kokemusta ylikuormittumisesta, mutta myös epävarmuutta vanhempana toimimisessa. Nykyinen suomalaisten elämäntapa ei pidä suuressa arvossa tiiviiden perhesuhteiden vaalimista eikä edistä sen jatkumoa, tähän tulisi kiinnittää erityisesti huomiota.

Yhteistyövanhemmuudella viitataan tilanteeseen, jossa kaksi tai useampi aikuinen neuvottelee ja käy yhdessä läpi lapsen asioita hyvinvoinnin näkökulmasta. Vanhemmat huolehtivat lapsesta, eivätkä tuo omia vastakkainasettelun aiheita esille. (Rönkä & Malinen, 2021.) Ensi- ja turvakotien liiton (2023) mukaan suotuisasti toimivan yhteistyövanhemmuuden on todettu vähentävän vanhempien kokemusta fyysisestä ja psyykkisestä uupumisesta, ehkäisevän parisuhteiden päättymistä eroon, kokonaisvaltaisesti helpottavan lapsen kanssa tehtävää työtä ja annettua hoivaa sekä edistävän vanhempien ja lasten hyvinvointia. Yhteistyövanhemmuudella ei viitata ainoastaan taloustöiden ja hoitovastuun jakamista tasapuolisesti, vaan ensisijaisesti sitä, että lapsesta vastuuta kantavat henkilöt sitoutuvat toimimaan yhteistyössä lapsen hyvinvointia edistäen. Symmetristä tasapuolisuutta ei edellytetä, vaan on tärkeää, että molemmat vanhemmat ovat tyytyväisiä tilanteeseen ja kokevat sen oikeudenmukaiseksi. Yhteistyövanhemmuuden toimivuus edellyttää perheen sitoutumista siihen, mutta myös perhepolitiikan kannustamista ja tukemista.

4.4 Lapsiperheiden sisäinen vuorovaikutus

Pulkkinen (2022, 142-144) mukaan lapsen elämän varhaisvaiheissa eli vauva-aikana vanhemmuuden tehtävät rajoittuvat vauvan perustarpeiden tyydyttämiseen. Lapsen kasvaessa vanhemmuuden painopiste siirtyy perustarpeiden tyydyttämisestä kasvatuksellisen vuorovaikutussuhteen luomiseen lapsen saavuttaessa kyvyn tunnistaa itsensä erilliseksi yksilöksi vanhemmastaan. Hyvän kasvatuksen perustana pidetään ajatusta siitä, että molemmat lapsi sekä vanhemmat ovat omia yksilöitään eli muodostuu dialoginen minä-sinä suhde. Vanhemman tulee tukea lapsen itsenäisyyden kehittymistä. Vanhemmuuden kokemuksen karttuessa vanhemmille kehittyy herkkyys, jossa he osaavat tunnistaa ja tulkita lapsen tarpeita. Dialogisen suhteen muodostuminen edellyttää vanhemmalta taitoa tunnistaa omat emootiot ja ajatukset sekä taitoa tunnistaa toisen emootioita, ajattelu- maailmaa ja tarpeita sekä arvottaa näitä. Lapsilähtöisen kasvatuksen perustan luo

dialoginen suhde lapseen. Mentalisaatiolla viitataan kykyyn säilyttää toisen mieli omassa mielessään. Mentalisoiva vanhempi osaa suhtautua lapsen mieleen positiivisesti, kannustavasti ja kiinnostuneesti. Mentalisaatio on vanhemman kyky haluta nähdä lapsen käyttäytymisen takana olevat emootiot, tarpeet ja tavoitteet. Mentalisaatio auttaa vanhempaa vastaamaan lapsen tarpeisiin luotettavalla ja turvallisella tavalla.

Herkkään vuorovaikutussuhteeseen liittyy olennaisesti myös vanhempien halu ja pyrkimys korjata omia virheellisiä tulkintojaan. Tarkoitus ei ole, että vanhemmista syntyy täydellisiä lastensa tulkitsijoita, vaan, että virheiden kautta vanhempi oppii paremmin tulkitsemaan lapsen tarpeita. Vanhemman väärä tulkinta lapsen käyttäytymisestä voi aiheuttaa esimerkiksi sen, että vanhempi ajattelee, että lapsi harmittelee ja ehdoin tahdoin ärsyttää vanhempaa itkemällä. Tällöin vanhempi voi reagoida lapseen virheellisellä tavalla eikä lohduta tai auta lasta käymään tilannetta läpi. Vanhemmalla tulee olla kyky säilyttää omat emootionsa erillään lapsen emootioista. Riskinä on, että vanhempi menee liikaa mukaan lapsen tunnetilaan eikä pysty tilanteessa olemaan turvallinen aikuinen. Vanhempien mielenterveyden haasteet, päihderiippuvuus tai traumaattinen historia voivat vaikuttaa kielteisesti siihen, että vanhemmalla ei ole kykyä eläytyä lapsen mieleen ja elämään tai vanhempi tekee toistuvasti vääriä tulkintoja lapsen käyttäytymisestä. (Pulkinen, 2022, 144-145.)

Pulkinen (2022, 146) tuo esille, että on tärkeää pitää perheen jokaista lasta omana persoonallisena ja uniikkina yksilönä. Lapsen tehtävä on vähitellen elämän kuluessa avata vanhemmille itseään. Perheessä, jossa on useampia lapsia, voi lapsilla keskenään olla hyvin erilainen kokemus lapsuudesta, vuorovaikutussuhteesta vanhempiin sekä esimerkiksi taloudellisesta tilanteesta. Tämä on vanhempana hyvä tiedostaa hyvän vuorovaikutussuhteen ylläpitämiseksi ja jatkamiseksi lasten kanssa.

Lasten turvallisen ja terveellisen kasvun ja kehityksen näkökulmasta ei tule yksistään huomioida lapsen suhdetta vanhempaan vaan myös vanhempien keskinäinen suhde vaikuttaa oleellisesti tähän. Lindblom on vuonna 2017 tutkinut väitöskirjassaan ”äidin ja isän arvioimaa läheisyyttä ja itsenäisyyttä neljässä suhteessa: suhteeni puolisoon, puolison suhde minuun, suhteeni lapseen ja puolisoni suhde lapseen.” Tuloksien mukaisesti ”läheisyys ja itsenäisyys sekä parisuhteessa että suhteessa lapseen ennustivat lapsen tehokasta tunteiden säätelyä ja kypsää tapaa suhtautua vaikeisiin tilanteisiin.” (Pulkkinen, 2022, 154-155.)

4.5 Aikaisempia tutkimuksia aiheesta

Useat lasten kvantitatiiviset hyvinvointitutkimukset ovat perustettu perheiden tulotason tutkimukseen. Tuloja voidaan pitää yhtenä merkittävänä hyvinvoinnin osatekijänä, sillä köyhyyden on todettu lisäävän syrjäytymisriskiä ja lapsena saatu kokemus köyhyydestä voi kantaa pitkälle aikuisuuteen. Toisaalta myös muut hyvinvoinnin komponentit vaikuttavat lasten sekä aikuisten hyvinvointiin ja tästä syystä pelkästään tuloja tarkasteleva näkökulma on liian kapea selittämään hyvinvointia. (Hämäläinen & Kangas, 2010, 14.)

Jotkut kansainväliset lapsi- ja perheisältöihin keskittyvät järjestöt ovat luoneet sellaisia mittaristoja tutkimaan lasten ja perheiden hyvinvointia, jotka sisältävät myös muita aspekteja kuin talouskysymykset. Esimerkiksi Unicef on kehittänyt indikaattorijärjestelmän, joka on perustettu useista lähteistä saatuun tietoon. (Hämäläinen & Kangas, 2010, 15.) Mittaristo on jakanut hyvinvoinnin kuuteen eri dimensioon. Näitä ovat: ”materiaalinen hyvinvointi, terveys ja turvallisuus, koulutus, sosiaaliset suhteet, riskikäyttäytyminen ja koettu hyvinvointi”. Lasten hyvinvointia mitattaessa selvitetään, onko lapset puettu sään mukaisesti, onko lapsilla koti, saavatko lapset ravintoa sekä suojataanko lapsia, mutta eritoten tärkeintä on saada tietoa siitä, tuntevatko lapset itsensä rakastetuiksi ja turvallisiksi sekä saako perhe tukea läheisiltä tai valtiolta. (Unicef, 2007.)

Lasten kasvatustyyli on syntynyt historiassa kulttuurin ja arvojen pohjalta. Mikkonen ym. (2023) viittaavat tutkimukseen, jossa tutkittiin suomalaisten vanhempien kasvatustyyliä ja niiden yhteyksiä vanhemmuuden roolissa uupumiseen. Tutkimuksessa huomattiin, että ”authoritative parenting” eli kasvatustyyli, jossa vanhemmat olivat hoivaavia, reagoivia ja tukea antavia sekä asettivat lapselle selkeät rajat. Lisäksi tyylille ominaista on lasten käyttäytymisen kontrolloiminen sääntöjen, keskustelun ja perusteluiden kautta. ”Authoritative parenting”, jossa hyödynnettiin paljon vanhempien sensitiivisyyttä ja sydämellisyyttä johti lasten positiiviseen kasvatukseen ja hyvinvointiin. Autoritäärinen, lapsille korkeat odotukset asettava, rankaiseva, sitoutumaton ja välinpitämätön vanhemmuustyyli taas johtivat kielteiseen lapsen kehittymiseen. Vanhempien kasvatustyyliin vaikutti erityisesti vanhempien hyvinvointi. Esimerkiksi alhainen psyykinen hyvinvointi muun muassa masennusoireilu ja stressi viittasivat siihen, että vanhempi oli vähemmän sopeutuvampi tilanteen muutoksille lasten kasvatuksessa, kuin henkilö, jonka hyvinvointi oli hyvä. Tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat, jotka käyttivät ”authoritative parenting” kasvatustyyliä olivat pienimmässä riskissä kokea vanhemmuuden roolissa uupumista. Vanhemmat, jotka olivat autoritäärisiä, isot vaatimukset lapsilleen asettavia, tiukat säännöt omaavia sekä rankaisevia olivat suurimassa riskissä kokea vanhemmuudessa uupumista.

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sivuilta (2023) FinLapset rekisteri- ja kyselytutkimustiedon mukaan, lapsiperheiden hyvinvoinnin haasteita olivat muun muassa vanhemmuuden roolissa fyysisesti ja psyykkisesti jaksaminen, vanhempien kokemus yksinäisyys, perheen sisäinen väkivalta, heikko taloudellinen tilanne sekä tuen tarpeen vähäisyys. Lasten hyvinvoinnin haasteita olivat esimerkiksi kiusaaminen, lapsen kohtaama väkivalta, vanhempien päihteiden väärinkäyttö, huolenaiheet varhaiskasvatuksesta sekä lapsen ylipaino.

Nevalainen (2023) on tutkinut aiemmin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössään lapsiperheiden hyvinvointia vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että noin 60 % perheistä koki voivansa tällä hetkellä hyvin, kun noin reilu 30 % koki voivansa keskitasoisesti tai vähän huonommin. Vanhemmat, jotka kokivat voivansa keskitasoisesti tai sitä huonommin, aineistosta painottui selkeimmin tuen tarve vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Lisäksi vanhempien tukiverkoston puutteellisuus vaikutti perheiden kokemaan hyvinvointiin negatiivisesti. Aineistossa korostui myös lapsiperheiden palvelujen huono saatavuus, mikä heikensi lapsiperheiden hyvinvointia.

Unicef on vuonna 2007 toteuttanut hyvinvointivertailua. Vertailussa otettiin huomioon ”aineelliset olot, terveys ja turvallisuus, koulutus, perhe- ja toverisuhteet, riskikäyttäytyminen sekä subjektiivinen hyvinvointi.” Suomi sijoittui vertailussa 21. sijalle. Vertailuun osallistui yhteensä 36 maata. Ainoastaan lasten hyvinvointia koskevassa vertailuosuudessa Suomi sijoittui viidenneksi. Suomessa lapset kokivat hyvinvointia heikentävän perhe- ja kaverisuhteet sekä subjektiivinen hyvinvoinnin kokemus. Heikot perhesuhteet eli esimerkiksi se, että kuinka moni lapsi eli ydinperhekäsityksen ulkopuolella korostui, lisäksi vain 60 % lapsista kertoi syövänsä päivällistä yhdessä perheen kanssa useita kertoja viikossa. Tulos oli 36 maahan verraten kaikista huonoin. Suomalaiset lapset toivat kuitenkin esille, että vanhemmat ovat hyvässä vuorovaikutuksessa lasten kanssa useita kertoja viikossa. Suomalaiset lapset arvioivat myös, että heillä on keskimäärin hyvä vuorovaikutussuhde vanhempiin. Lapsista 87 % arvioi, että äidille puhuminen on helppoa, 73 % arvioi, että isälle puhuminen on helpompaa. (Pulkinen, 2022, 18-19.)

Suomalaisten lasten hyvinvoinnin riskejä ovat esimerkiksi ”yksinäisyys, ahdistuneisuus, kiusatuksi tuleminen sekä katkeilevat ihmissuhteet.” Lisäksi haasteena on palvelujärjestelmän toimimattomuus. Palvelujärjestelmä nykyisellään ei pysty vastaamaan lasten tarpeisiin riittävän aktiivisesti sekä lapsilähtöisesti. Suomessa on

sellainen vallitseva oletusarvo, että lapset pärjäävät itsenäisesti. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen suorittaman kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2019 kymmenen-yksitoista vuotiaista lapsista erittäin tyytyväisiä elämäänsä oli vain vähän yli puolet vastaajista. Lisäksi useat lapset olivat kokeneet fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa vanhempiensa toimesta. (Pulkkinen, 2022, 19-20.)

5 LAPSIPERHEIDEN PALVELUT JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Aikaisemmassa luvussa käsittelin lapsiperheiden hyvinvointia. Tässä luvussa esittelen niitä palveluita, joihin Suomessa asuvalla lapsiperheellä on oikeus. Lisäksi havainnollistan mitä palveluita sosiaalityöllä voidaan lapsiperheille tarjota. Tarkastelen millaisia arvoja, asenteita ja periaatteita sosiaalityöhön liittyy sekä esitän niitä lakipykäliä, jotka ohjaavat lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä.

5.1 Lapsiperheiden palvelut

Perheellä tarkoitetaan samassa asunnossa asuvia henkilöitä. Lapsiperheellä viitataan ”perheeseen, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi.” (Tilastokeskus, 2023).

Hyvinvointialueet tarjoavat lapsiperheille perheiden tarpeiden mukaisesti palveluja. Lapsiperheille kohdennettujen palveluiden tavoitteena on vanhempien tai muiden vastaavien huoltajien tukeminen niin, että lasten terveellinen ja turvallinen kasvu ja kehitys sekä kasvatus toteutuu. Näitä palveluita ovat: varhaiskasvatus, esiopetus, aamu- ja iltapäivätoiminta, äitiysneuvola, lastenneuvola, perheneuvola, kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelu, adoptioneuvonta, terveydenhuollolliset palvelut, perhekeskukset sekä huoltajuusasioiden käsitteleminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024.)

Lasten sekä perheiden varhaisella tuella pyritään ehkäisemään eriarvoistumisen kehitystä sekä ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä ajoissa. Lapsiperheet voivat jäädä saamatta varhaista tukea esimerkiksi, jos työntekijät eivät osaa tunnistaa avun tarvetta tai ei osata ottaa asiaa esille. Varhaisen tuen saaminen edellyttää myös sitä, että lapsiperheet kohdataan sellaisella tavalla, jossa perhe kokee tulensa autetuksi. Psykososiaalisia työmenetelmiä on kehitetty vanhemmille sekä lapsille ja on todettu, että varhaisessa vaiheessa tehdyt interventiot ovat olleet vaikuttavia, kun on kyseessä esimerkiksi lapsen kehityshäiriö. Varhaisen vaiheen

interventiot edistävät lapsen psykososiaalista kehittymistä sekä perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lisäksi erityisesti menetelmien on todettu olleen toimivia, kun kohteena ovat olleet vanhemmat. Lapsiperheiden psykososiaalinen tukeminen tapahtuu usein vanhempien välityksellä eli tunnistamalla varhaisessa vaiheessa ongelmat sekä kehityskohteet vanhemmuuden roolissa, voidaan samalla auttaa myös lasta. (Sorsa, Hopia, Heino-Tolonen & Raitakari, 2022.)

5.2 Sosiaalityön palvelut lapsiperheille

Sosiaalityöllä pyritään turvaamaan lapsen ja hänen perheensä hyvinvointia sekä lapsen kasvua ja kehitystä niin, että palveluita tulee järjestää viipymättä niitä tarvittaessa. Palvelujen tulee tukea vanhempia tai niitä aikuisia, jotka ovat vastuussa lapsesta. Perheillä tulee olla oikeus saada lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi sosiaalipalveluja ilman, että perheellä on lastensuojelun asiakkuutta. Palveluja tulee järjestää siihen vuorokaudenaikaan, kun tarve niille ilmenee. (Hämeen-Anttila ym. 2017, 357-358.)

Lapsen turvallisen kehityksen ja terveyden takaamiseksi sosiaalipalveluissa kirjaan asiakassuunnitelma. Asiakkaille tulee lähtökohtaisesti aina tehdä palvelutarpeen arviointi, jossa selvitetään, onko palveluille tarvetta. Lisäksi pohditaan yhdessä asiakkaiden kanssa millaisille palveluille tarve olisi. Tapauksessa, jossa lastensuojeluilmoituksen käsittelyn aikana on todennettavissa, että palveluita ei tarvita, on palvelutarpeenarvioinnin tekeminen tarpeetonta. (Hämeen-Anttila ym. 2017, 357-358.)

Hyvinvointialueen vastuulla on järjestää sosiaalipalveluja ja tarjota niitä kaikille hyvinvointialueella oleskeleville ihmisille tarpeen mukaisesti. Sosiaalipalveluja tulee järjestää arjen tueksi, taloudellisiin haasteisiin, asumisen ongelmiin, osallisuuden tukemiseksi, kriisitilanteeseen tarpeen mukaisesti, lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen takaamiseksi, päihde- ja muiden riippuvuussairauksien tueksi, psyykkisiin terveydellisiin haasteisiin, toimintakykyyn heikentävästi vaikuttaviin tarpeisiin

sekä avun ja palveluiden tarpeessa olevien ihmisten lähisukulaisten ja omaisten tuen tarpeisiin. Sosiaalihuoltolain alaisia palveluita ovat ”sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, perhetyö, lapsiperheen kotipalvelu, kotihoito, palvelu taloudellisen toimintakyvyn edistämiseksi, tukipalvelut, asumispalvelut, laitospalvelut, päihde- ja riippuvuustyö, päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut, mielenterveystyö- ja palvelut, kasvatus- ja perheneuvonta, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, omaista ja läheistä hoitavan henkilön vapaat.” (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024.)

Lapsiperheellä on lain mukaan oikeus saada tarvittaessa kotiin järjestettävää kotipalvelua. Kotipalvelua voidaan järjestää esimerkiksi niissä tilanteissa, jossa perhetilanne on muuttunut muun muassa ylikuormittumisen, fyysisen tai psyykkisen sairauden, synnytyksen tai muun arkea haittaavan tilanteen johdosta. Kotipalveluun on oikeus ilman, että perheellä on lastensuojelun asiakkuutta. Perheellä voidaan myöntää perhetyö työskentelyä. Perhetyön tavoitteena on tukea, neuvoa ja ohjata arjessa niin lapsia kuin vanhempia. Lapsiperheelle voidaan järjestää tarvittaessa tukiperhe. Tukiperhe on perhe, minne lapset voivat ennalta sovitusti mennä esimerkiksi viikonloppuisin. Lapselle voidaan järjestää tukihenkilö. Tukihenkilö on turvallinen aikuinen, joka voi tukea ja neuvoa esimerkiksi kouluun, vapaa-aikaan tai harrastuksiin liittyvissä asioissa. Lapsiperhe voidaan tarvittaessa ohjata perheneuvolaan. Perheneuvolasta on saatavilla erilaista kasvatus- sekä perheneuvontaa. Erotilanteissa lapsiperheet voivat hyödyntää lastenvalvojan palveluja, jossa voidaan esimerkiksi sopia miten huoltajat jakavat lapsen tai lasten fyysiset näkemiset. Sosiaalityöstä voidaan ohjata erilaisiin vertaisryhmätoimintoihin, jossa on mahdollisuus päästä keskustelemaan samassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa. (Lastensuojelun keskusliitto, n.d.) Lisäksi perheillä on oikeus saada lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa (Hämeen-Anttila ym. 2017, 357.)

Psykososiaalisella työllä viitataan työhön, joka pitää sisällään mielenterveyteen kuuluvaa perheen sekä yksilön ohjaamista ja tiedottamista. Sosiaalihuollossa painotetaan erityisesti varhaisen tuen merkitystä sekä matalan kynnyksen palveluita (Sorsa ym. 2022). Matalan kynnyksen palveluilla viitataan palveluihin, joihin pääsemiseen on asetettu mahdollisimman alhaiset kriteerit (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2023).

5.3 Lainsäädäntö

Lastensuojelulain [LSL] 7:36 §) mukaisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimena voidaan järjestää erilaisia sosiaalipalveluja kuten kotipalvelua, vertaisryhmätöimintää, tukiperhe, tarvittaessa toimeentulotuen sekä varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisesti lasten päivähoidon. Lastensuojelun asiakkaana olevalle perheelle järjestetään tarpeiden mukaisesti tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta, lapsen kuntoutumisen kannalta olennaisia hoito- ja terapiapalveluja, lapsen taloudellinen avustaminen sekä tukitoimia lapsen ja perheen ristiriitatilanteiden selvittämiseen.

Sosiaalihuoltolain [SHL] 3:15 §) mukaisesti ”Sosiaalityöllä tarkoitetaan yksilö- ja perhekohtaista asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön tai perheen tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja heidän yhteisöjensä kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.”

Sosiaalihuoltolain [SHL] 3:16 §) mukaisesti ”Sosiaaliohjauksessa tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä

sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämäntilannetta ja toimintakykyä.”

Varhaiskasvatustalain [VKL] 2: 6§) mukaisesti ”Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on. Lastensuojelulain (417/2002 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettua avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuus on lapsen sijoituspaikan sijaintikunnalla ja jälkihuollossa olevan lapsen osalta asuinkunnalla.

Lastensuojelulain [LSL] 7 : 36§ mukaisesti ”Sosiaalihuoltolain 3 luvussa mainittujen sosiaalipalvelujen, kuten kotipalvelun ,vertaisryhmätoiminnan, tukihenkilön tai perheen sekä toimeentulotuesta annetun lain mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen sekä varhaiskasvatustalain mukaisen lasten päivähoiton lisäksi lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimina: tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä, lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta sekä muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.”

Lastensuojelulain [LSL] 7: 37 § mukaisesti ” Lapselle voidaan järjestää asiakassuunnitelmassa tarkoitettulla tavalla avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön

kanssa. Jos lasta ei voida sijoittaa lapsen edun mukaisesti yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa, voidaan lapsi sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12-vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Sosiaalihuoltolain [SHL] 3: 14§ mukaisesti ”Kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään : sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta, perhetyötä, kotipalvelua, kotihoitoa, asumispalveluja, laitospalveluja, liikkumista tukevia palveluja, päihdetyötä, mielenterveystyötä, kasvatus- ja perheneuvontaa, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa sekä muita tarpeisiin vastaavia asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömiä sosiaalipalveluja.

6 SOSIAALITYÖN KEHITTÄMINEN JA VERKOSTOTYÖ

Aiemmassa luvussa käsittelin lapsiperheiden palveluita, lainsäädäntöä ja sosiaalityön arvoja. Tässä luvussa tarkastelen, miten moniammatillisuutta ja verkostoja voidaan hyödyntää lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä. Avaan, millaiset roolit sosiaalityöntekijällä ja sosiaaliohjaajalla on lapsiperheiden kanssa tehtävässä työssä. Lisäksi tuon esille, millaisia kehityssuuntia on nähtävillä lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä.

6.1 Sosiaalityön arvot, asenteet ja periaatteet

Sosiaalityön arvot voidaan tuoda esille esimerkiksi näillä käsitteillä: ihmisen arvo, inhimillisyys, yhteenkuuluvuuden tunne, yhteisvastuullisuus sekä humanit oikeudet. Sosiaalityön arvojen voidaan sanoa saaneensa pohjan länsimaisesta kristillisyyteen perustuvasta perinteestä. Sosiaalityön arvojen todetaan olevan kulttuuriin sidottuja, näin ollen niitä ei tulisi välttämättä soveltaa sosiaalityön perustaksi. Sosiaalityön kansainvälisen määrityksen mukaisesti sosiaalityön alkulähteet ovat juuri ihmisten tasa-arvoisuuden, kallisarvoisuuden sekä ihmisarvon kunnioittamisessa. Sosiaalityön ammattihenkilöt pyrkivät vähentämään köyhyyttä sekä olemaan huonokuntoisten ja ylikuormittuneiden henkilöiden tukena lisätäkseen kokemusta sosiaalisesta osallisuudesta. Sosiaalityölle tärkeitä asenteita ovat oikeudenmukaisuuden tavoittelemisen, tasa-arvo sekä kansanvalta. Sosiaalityöllä ei välittömästi pyritä näiden arvojen parempaan onnistumiseen yhteiskunnassa vaan tarkemmin sosiaalityö pyrkii lieventämään näiden vastakohtien seurauksia. Nykyään modernin yhteiskunnan periaatteiden antiteesinä voidaan pitää vapauden riistoa, eriarvoisuuteen pyrkimistä sekä nöyryyttämistä. (Raunio, 2004, 71-79.)

Raunio (2004, 18-21) mukaan keskeisimmät periaatteet sosiaalityössä ovat diskriminaation, riiston ja nöyryyttämisen kumoaminen sekä yksilöiden autonomian ja toimintavapauden kunnioittaminen. Sosiaalityön funktiona on avustaa, tukea ja kehittää yksilön omien henkilökohtaisten voimavarojen hyödyntämistä ja tukea

autonomista selviytymistä. Emansipatorisia asenteita käyttävän sosiaalityön tehtävänä on eritoten syrjäytyneiden ihmisten aseman ja näkymien kohentaminen.

6.2 Moniammatillisuuden hyödyntäminen lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä

Moniammatillisuudella viitataan asiantuntijoiden tekemään yhteistyöhön, verkostojen yhteiseen toimintaan tai eri organisaatioiden sisäisen tai ulkoisen yhteistoiminnan rakenteena. Moniammatillisissa kokoontumisissa tieto ja sosiaalinen kanssakäyminen toteutuu vastavuoroisesti eri henkilöiden välillä niin asiantuntijoiden, asiakkaan kuin asiakkaan läheistenkin kanssa. Asiakasta tulisi pitää tasavertaisena vuorovaikutukseen osallistuvana henkilönä yhteisessä konfliktin ratkaisuprosessissa. (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 17.)

Väisänen, Niemelä & Suua (2009, 72) tuovat esille Keroputaan avoimen dialogin mallia, jonka mukaan lapsen tai lapsen perheen tukemiseen tulisi alusta asti saakka ottaa huomioon koko verkosto. Tavoitteena on pystyä reagoimaan nopeasti, olemaan mukautumiskykyinen ja joustava sekä asiakaslähtöisesti tarpeisiin reagoiva. Ohella tulisi kiinnittää huomiota asiakkaan kokemukseen turvallisuudesta, psyykkisestä jatkuvuudesta sekä vastuusta. Samat henkilöt kantavat vastuun tuesta ja sen tarjoamisesta alusta loppuun.

Systeemillä viitataan kaikkiin niihin asiantuntijoihin, jotka työskentelevät lapsen tai lapsen perheen kanssa. ”Ongelman määrittämä systeemi” tarkoittaa, että perheen kanssa työskentelevät asiantuntijat eivät ole tietoisia toistensa läsnäolosta. Tämä aiheuttaa haastavia ja ristiriitaisia tilanteita tuen tarjoamisen näkökulmasta. Systeemi muuttuu, kun kaikki perhettä auttavat organisaatiot tulevat yhteen ja käyvät vuorovaikutuksessa keskustelua siitä, millaiset tavoitteet perheellä on ja miten niihin voidaan päästä. (Väisänen ym. 2009, 72.)

Mönkkönen ym. (2019, 29–20) mukaan, Laura Bronstein on vuonna 2003 tutkinut millainen moniammatillinen työskentely olisi mahdollisimman tehokasta sosiaalityön näkökannasta. Moniammatillisen työskentelyn yksi osa-alueista on ”keskinäinen riippuvuus, jolla tarkoitetaan jokaisen ammattilaisen kykyä ymmärtää oma roolinsa moniammatillisessa ryhmässä sekä jokaiseen ammattilaiseen kohdistuvaa vaatimusta luottaa toisiin ryhmän jäseniin ja näiden asiantuntemukseen ryhmän jäseninä.” Toinen osa-alue on ”joustavuus, jolla tarkoitetaan mahdollisuutta omaksua uudenlaisia rooleja yhteistyössä.” Lisäksi Bronstein tuo esille ”tavoitteiden yhteinen omistajuus on ammattilaisten, asiakkaan ja mahdollisesti tämän perheen jaettu vastuu koko prosessista: tavoitteiden asettamisesta niiden saavuttamiseen saakka.” Merkittävänä Bronstein pitää myös ”prosessin reflektointia, se on itsearvioinnin väline, jota moniammatillisen tiimin tulisi hyödyntää arvioidessaan jo päättyneitä asiakasprosesseja ja niiden tuloksia sekä oppiessaan niistä tulevaisuutta varten.”

Bronstein tuo esille myös ”oman ammatillisen roolin, vain henkilö, jolla on, vahva ammatillinen identiteetti kykenee asettumaan yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa tuntematta epävarmuutta omasta asiantuntemuksestaan. Rakenteelliset tekijät kuten organisaatiokulttuuri ja johdon suhtautuminen moniammatilliseen työskentelyyn sekä työskentelyn ajalliset ja paikalliset rajoitteet, vaikuttavat merkittävästi siihen miten moniammatillinen yhteistyö toteutuu.” Bronstein lisää myös, että yhteistyöhön osallistuvien henkilöiden ”persoonallisia tekijöitä, kuten esimerkiksi tapaa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa sekä asenteita, ei voida sivuuttaa. Lisäksi ryhmän yhteinen historia vaikuttaa siihen, miten työskentely sujuu.” (Mönkkönen ym. 2019, 20-21.)

6.3 Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan rooli

Sosiaalityöntekijöitä koulutetaan yliopistoissa. Sosiaalityöntekijän koulutus koostuu kandidaatin ja maisterin tutkinnon suorittamisesta. Tutkinto suoritetaan ta-

voitteita noudattaen viidessä vuodessa. Koulutuksen laajuus on 300 opintopistettä. Tutkintonimikkeeksi muodostuu yhteiskuntatieteiden kandidaatti ja maisteri. Sosiaalityön koulutuksessa paneudutaan ihmisten ja yhteiskunnan sekä ryhmien hyvinvointiin ja sosiaalisiin dilemmoihin. Opinnot koostuvat etiikan käsitteilystä, teoriaosuudesta, käytännön työn harjoittelusta sekä palvelujärjestelmien ja muiden tukevia palveluita tuottavien tahojen toimintaan perehtymisestä. Opinnot sisältävät myös sosiaalityön tutkimustiedon tarkastelua ja hyödyntämistä sekä sosiaalilainsäädännön tutkiskelua. (Tampereen korkeakoulu yhteisö, n.d.)

Sosiaaliohjaajan työtehtävään vaaditaan ammattikorkeakoulutasoinen tutkinto. Tutkinto koostuu 210 opintopisteen suorittamisesta. Tutkinnon suorittamisen jälkeen yksilö voi käyttää tutkintonimikettä sosionomi. Tutkinto suoritetaan tavoitteita noudattaen kolmessa ja puolessa vuodessa. Sosionomin opinnot koostuvat eettisten kysymysten käsittelystä, käytännön asiakastyön harjoitteluista, palvelujärjestelmän tarkastelusta ja opettelusta, sosiaalialan työn tutkimustiedon kehittämisestä, osallisuutta edistävästä orientoitumisesta sekä hallinnon, työorganisaatioiden ja yritystoimintaan perehtymisestä. (Vaasan ammattikorkeakoulu, n.d.)

Kiili ym. (2024, 107) ehdottavat, että yksi sosiaalityöntekijän työnkuvaan kuuluva tärkeä osa on ammatillinen menettelytapa, jossa lapsen tilannetta arvioidaan ja siinä tuotetaan ymmärrystä siitä, millaista tukea lapsi ja lapsen läheisverkosto tarvitsee tai ei tarvitse. Arviointia tehdään aktiivisesti palvelutarpeenarvioinnin aikana, lapsen sijaishuollon tarvetta arvioitaessa, asiakassuunnitelmaa päivittäessä sekä asiakkuuden aikaisessa työssä. Arvioinnin tavoitteena on varmistaa, että lapsen ja perheen eduksi tehdyt päätökset ovat vaikuttavia ja tarpeellisia. Arvioinnin tulee täydentää lapsen etua ja hyvinvointia sekä turvata lapsen terveellistä ja turvallista kasvua ja kehitystä. Arvioinnissa tulee aktiivisesti tehdä havaintoja mahdollisista lapsen terveyden ja kasvun sekä kehityksen riskeistä ja vaarantumisesta.

Sosiaalityöntekijällä tulee olla kyky arvioida lapsen tilannetta aktiivisesti terveellisen ja turvallisen kehityksen, kasvun ja hyvinvoinnin näkökannoista sekä ottaa huomioon näiden elementtien huolestuttavaan vaarantumiseen liittyvät tekijät.

Sosiaalityöntekijällä tulee olla riittävästi tietotaitoa kasvuun ja kehitykseen liittyvistä tekijöistä ammatillisen arvioinnin suorittamiseksi. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös lapsen historia sekä taustat. Sosiaalityöntekijän henkilökohtainen osaaminen vaikuttaa merkittävästi siihen, miten perinpohjaisesti ja yksityiskohtaisesti työntekijä tekee arvioinnin, miten laajalti hän saa ymmärrystä lapsen kokonaisvaltaisesta tilanteesta sekä miten hyvin hän osaa tunnistaa lapsen tilanteeseen vaikuttavat elementit. (Jaakkola ym. 108, 2024.) Arvioinnin päätavoitteena on saada kriittistä tietoa lapsen ja lapsen perheen hyvinvoinnin nykytilasta ja hyvinvoinnin tukemisesta (Kiili ym. 2024, 119).

Suomessa ei tällä hetkellä ole käytössä tietoteoreettista mallinnusta siitä, miten arviointia tulisi tehdä. Arviointia tehdäänkin Suomessa erityisesti tapauskohtaisesti sosiaalityöntekijän omaa harkintaa ja ammatillista asiantuntemusta hyödyntäen. (Kiili ym. 2024, 108.)

Sosiaaliohjaajan työn tavoitteena lapsiperheiden kanssa työskennellessä voidaan pitää ennaltaehkäisevää työtä. Sosiaaliohjaajan tulee rohkaista perheen selviytymistä ja toimintakykyä arjessa, painottaen arjen vaativia tilanteita. Ohjaajan tulee olla myötävaikuttamassa turvallisen vanhemmuuden toteutumiseksi perheissä. Kiteyttäen merkittävänä pidetään perheen sisäisten vuorovaikutussuhteiden ja perhedynamiikan toimivuuden edistämistä sekä perheen voimavarojen täydentämistä. Ohjaajalla tulee olla kyky arvioida perheen palvelujen ja tuen tarvetta sekä riittävää osaamista palvelujärjestelmästä, jotta ohjaaja osaa ohjata perhettä oikeanlaisiin palveluihin. Ohjaajan tulee työskennellä niin, että asiakkaiden oma-aloitteisuutta ja omaa toimijuutta sekä osallisuutta edistetään. Sosiaaliohjaajan tulee työllään edistää lapsen ja lapsen perheen hyvinvointia sekä tukea arjessa ja

elämänhallinnassa, kun perheen toimintakyky on laskenut. Työn päätavoitteena tulisi olla perheen kohtaaminen, sosiaalinen kanssakäyminen sekä perheen kanssa yhteistyöhön pohjautuva työ. (Helminen, 2022, 60-61.)

6.4 Lapsiperheiden kanssa tehtävän sosiaalityön kehittäminen

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos selvitti vuonna 2023 osana Suojelu NYT- hanketta hyvinvointialueiden johtajien sekä lastensuojelun ja lapsiperhesosiaalityöntekijöiden arvioita perheiden palveluiden nykyisestä tilanteesta. Johtavia viranhaltijoita sosiaalityössä haastateltiin siitä, millaisia painopisteitä tulisi asettaa hyvinvointialueilla lastensuojelun ja lapsiperhesosiaalityön kehittämisen osalta. Erittäin merkittävänä kehityskohteina nähtiin sellaisten palveluprosessien kehittäminen, jossa asiakkaalle tarjotaan asiakkaan perspektiivistä palveluita oikeaan aikaan sekä asiakkaan omat kokemukset nostetaan tarkasteltavaksi. Lisäksi nousi esille asiakastyön vaikuttavuus, millä tavoin palvelut saadaan korreloimaan asiakkaan henkilökohtaisten resurssien kanssa, millaisia motiivintyökaluja hyödynnetään sekä miten tulevaisuudessa asiakkaan omiin resursseihin voitaisiin kiinnittää entistä enemmän huomiota. Näiden toteutumiseksi toivotaan, että lapsiperheiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön rakennetaan uusia rakenteita, jotka palvelevat näitä tavoitteita sekä uutta tutkimustietoa tarvitaan. (Yliruka, Ristolainen & Weckroth (2023, 55-58.)

Lapsiperhepalveluiden sekä lastensuojelun eriyttämistä pidetään tärkeänä kehityskohteena, nämä prosessit ovatkin jo käynnissä useilla hyvinvointialueilla. Lisäksi on tarvetta eritellä sitä, miten päällekkäiseltä työltä palvelutarpeen arvioinnin osalta lastensuojelun, lasten, kehitysvammaisten sekä aikuisten sosiaalityön asiakkaiden osalta voitaisiin välttyä. Yhtenä keskeisenä kehitysteemana esiin nousi henkilöstöä koskevat tekijät. Palkkauksen tulee olla riittävä korvaamaan työn kuormittavuutta, palkkaus tulee harmonisoida sekä työolosuhteita tulee kehittää entisestään työntekijöiden tarpeiden mukaisesti. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden ja

sosiaaliohjaajien työnkuvaa lapsiperhepalveluissa tulisi selkeyttää. (Yliruka ym. 2023, 55-58.)

Kehittämiskeskustelussa erityisesti esille nousi lapsiperhesosiaalityö ja lapsiperhesosiaalityön nykyiset resurssit. Lisäresursseja tarvitaan, jotta työn vaikuttavuutta sekä kohtaavan työn merkitystä voidaan kehittää. Tärkeänä päämääränä pidettiin vanhemmuuden tukemista. Perhetyön erilaisia malleja tulee kehittää ja niiden tulee selkeytyä nykyisestään. Lisäksi avohuollon palveluita tulee lisätä ja uusia työskentelymalleja luoda. Merkittävänä kehittämiskohteena nähtiin myös vuorovaikutuksen vahvistamista lastensuojelun, lapsiperhesosiaalityön sekä päihde- ja mielenterveyspalveluiden välillä. Selkeämpää työnjakoa toivottiin mielenterveyden hoidon osalta, mikä kuuluu sosiaalityölle ja mikä terveyden huoltoon. Lisäksi lastensuojelussa hyödynnettyä systeemistä toimintamallia tulee entisestään juurruttaa ja kehittää. Systeeminen toimintamalli on koettu toimivaksi. Työntekijöillä on mahdollisuus pysähtyä asiakastapauksien äärelle, luoda kuva kokonaisuudesta sekä mahdollisuus hahmotella sitä, millainen verkosto lapsen ja perheen ympärille luodaan. (Yliruka ym. 2023, 55-58.)

Johtavilta viranhaltijoilta sosiaalityössä kysyttiin myös, miten lakisääteinen lastensuojelun mitoitus voitaisiin mahdollistaa. Tärkeimpinä kehityskohteina pidettiin lapsiperheille tarjottavan varhaisen sekä ennaltaehkäisevän tuen lisäämistä, veto- ja pitovoiman kehittämistä, työnjakokysymyksiin puuttuminen, sosiaalityöntekijöiden koulutuspaikkojen lisääminen sekä asiakasmitoutuksen luominen myös lapsiperhesosiaalityöhön. Uusien toimintamallien juurruttamiseksi yhdellä hyvinvointialueella laaditaan uusien työmenetelmien käyttöönoton tueksi tarkistuslista. Lisäksi kokouskäytäntöjä kehitetään niin, että ne aktiivisesti tukevat uusien toimintamallien käyttöönottoa ja juurtumista. (Yliruka ym. 2023, 55-58.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Esittelen tässä luvussa tutkimuksen kohdetta sekä sitä, miten tutkimusotteekseni valikoitui laadullinen tutkimus. Tuon esille miten tutkimuksen aineisto kerättiin ja analysoitiin sekä miten tutkimusmenetelmät valikoituivat ja miten niitä tässä tutkimuksessa hyödynnettiin.

7.1 Laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmät

Tutkimus toteutetaan laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Ihmistieteelliset tutkimusmenetelmät on jaettu yleensä kvalitatiivisiin eli laadullisiin sekä kvantitatiivisiin eli määrällisiin metodeihin. Ihmistieteillä viitataan tieteisiin, jotka tutkivat ihmisten toimintatapoja, yhteiskunnallisia- sekä kulttuurillisia ilmiöitä. Laadullinen tutkimus ei viittaa yhteen ainoastaan yhteen tutkimuskatkelmaan, vaan se on kerätty useista erilaisista lähestymis- sekä tutkimustavoista, ottaen huomioon monenlaiset oletukset sekä todellisuuden määritelmän siitä, minkälaisilla tavoilla aineistoa tulee analysoida. (Vuori, 2021.)

Laadulliselle tutkimukselle ei voida antaa yhtä kuvaavaa määritelmää, sillä tutkimusaineiston analyysimenetelmiä sekä tutkimuksen lähestymistapoja on useita. Joitain laadullisessa tutkimuksessa läsnä olevia erityispiirteitä ovat esimerkiksi epäluottamus itsestään selvänä pidetystä tiedosta eli tutkija olettaa jonkin asian toteuttavan tiettyä kaavaa. Omistautuminen tiiviiseen tarkasteluun eli tutkija on läheisessä kontaktissa tutkittaviin ihmisiin ja käytäntöön. Läheinen kontakti tutkitavan kohteen kanssa korostaa tutkijan pyrkimystä tavoittaa ihmisten tietoisuuden mahdollisimman autenttisesti. Fokusoitumalla käytännön toimintaan eli pyrkii kertomaan miten erilaiset arvot, ja jäsentely näkyvät suhteessa ihmisen aktiivisen toimijan rooliin. Tutkimuksen kohteena olevien ihmisten omien arvojen ja ajatusrakennelmien painottaminen eli korostetaan ihmisten itselleen antamia merkityksiä ja kokemuksia sekä pyritään kuvaamaan heidän maailmankuvaansa ja vastavuoroisia menettelytapojaan. Laadullisen tutkimuksen kohteena voidaan yleisesti pitää yhteiskunnallisesti keskustelua herättävät kysymykset ja ilmiöt. (Vuori,

2021.) Hyvinvoinnista keskustellaan laajasti ja sitä pidetään monimutkaisena ja laajana ilmiönä yhteiskunnassa. Näin ollen tutkimusaiheeni lähtökohta eli lapsiperheiden hyvinvointia koskeva tutkimus vastaa hyvin laadullisen tutkimuksen piirteitä.

Metsämuuronen (2006, 212) mukaan tutkimuksessa voidaan valita päämetodologiaksi kvalitatiivinen eli laadullinen tai kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusote. Tutkimuksessa voidaan hyödyntää molempia tutkimusotteita, mutta kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusotteen monien eroavaisuuksien johdosta, on järkevää valita yksi päämetodologiaksi. Kvantitatiivinen tutkimusote perustuu positivistiseen tai postpositivistiseen tieteeseen. Positivistisen filosofian mukaisesti, mitä ihminen näkee ja minkä voi realistisesti tavoittaa on totuus. Postpositiivisessa filosofiassa todellisuus on nähtävän ja kosketeltavan lisäksi myös muuta. Positivistin tavoin postpositivisti näkee, että kaikki mitä voidaan konkreettisesti nähdä ja koskettaa on totta, mutta ilmiöiden hankala saavutettavuus ja hahmotettavuus saattaa johtaa siihen, että ymmärryksen ulkopuolelle jää jotain sellaista, mitä ei ole mahdollista konkreettisesti tavoittaa. Tässä tutkimuksessa päämetodologiaksi valikoitui laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusote.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusote perustuu eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan. Kvalitatiivinen tutkimusote sopii tutkimukseen, kun ”ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista, ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista, halutaan tutkia luonnollisia tilanteita, joita ei voida järjestää kokeeksi tai jossa ei voida kontrolloida läheskään kaikkia vaikuttavia tekijöitä tai halutaan saada tietoa tiettyihin tapauksiin liittyvistä syyseuraussuhteista, joita ei voida tutkia kokeen avulla. (Metsämuuronen, 2006, 210-212.) Valitsin päämetodologiakseni kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusotteen, sillä halusin tutkimuksen avulla saada parempaa ymmärrystä lapsiperheiden hy-

vinvoinnin ilmiöstä sosiaalityön työntekijöiden näkökulmasta. Erityisesti olin kiinnostunut siitä millaisia merkityksiä, arvoja ja asenteita sosiaalityötä tekevällä ihmisellä on koskien lapsiperheiden hyvinvointia. Vuori (2021) korostaakin, että kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista on olla kiinnostunut tutkimuskohteiden omista tulkinnoista sekä asioille annetuista merkityksistä ja painottaa tutkimuskohteen subjektiivisuutta eli yksilön omaa henkilökohtaista tulkintaa ja myös puoleellistakin näkemystä.

Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimustavassa tutkimuksen kohteena sekä tutkijana toimii ihminen. Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä tutkimuksessa keskeisiä tekijöitä ovat ”kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys”. Fenomenologisessa tutkimuksessa kohteena on elämämaailma eli ihmisen oma käsite ja kanssakäyminen oman todellisuutensa kanssa. Ihmisen suhde maailmaan muodostuu kokemuksellisuuden kautta. Fenomenologisen tutkimuksen kohde voidaan spesifioida ihmisen kokemusten tutkimiseen. Ilmiöt merkitsevät ihmiselle jotakin, joten kokemuksetkin muodostuvat merkityksien mukaan. Tarkalleen ottaen fenomenologisen tutkimuksen kohde on yksilön henkilökohtaisten kokemusten merkitykset. Tulee huomioida, että ihmisessä ei ole synnynnäisesti merkityksiä vaan todellisuus avautuu ihmiselle sen mukaan missä yhteisöissä ja arvoissa ihminen kasvaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 39-41.)

Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote valikoitui, sillä tutkimuksessa halusin hyödyntää ihmisten kokemuksellisuutta ja ihmisten luomia merkityksiä eri ilmiöille. Lisäksi tavoitteenani oli saada mahdollisimman aito ja autenttinen kuva siitä, miten työntekijät kokevat lapsiperheiden hyvinvoinnin. Vuori (2021) mainitseekin, että yhtenä laadullisen tutkimuksen ominaispiirteinä pidetään tutkijan halua sitoutua lähelle menevään tarkasteluun. Lähelle menemisellä pyritään tavoittamaan ihmisten kokemukset niin aitoina kuin mahdollista.

Hermeneuttinen osuus tulee mukaan fenomenologiseen tutkimukseen tulkinnan avulla. Hermeneuttinen oivaltaminen tarkoittaa ilmiöiden merkitysten ymmärtämistä. Hermeneutiikan käsitteitä ovat esiymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Ymmärrys tapahtuu tulkinnan kautta ja ymmärryksen pohjalla on jo aiemmin ymmärretty. Ymmärrys ei saa pohjaansa tyhjästä, vaan tulee huomioida, miten tutkimuksen kohde on aiemmin ymmärretty. Ymmärrys etenee kehämäisessä muodossa eli niin kuvattuna hermeneuttisena kehänä. Fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta kuvataan kaksitasoisena rakenteena, jossa perustasolla huomioidaan tutkittavan kohteen aiempi elämä esiymmärryksineen ja toisella tasolla suoritetaan itse tutkimus, joka suuntautuu ensimmäiseen tasoon. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 39-41.)

Kvalitatiivisen tutkimusotteen valikoiduttua tuli selvittää, miten haluaisin kerätä aineistoni. Halusin saada nykytilanteeseen liittyvää tietoa tutkimuksen kohteilta, joten aineistonkeruutavakseni valikoitui haastattelu. Haastattelussa halusin saada monipuolista ja laajaa tietoa aiheesta. Tutkimuksen kohteille jaettiin sähköpostin välityksellä kuukauden ajan ennakkoon ennalta luotu kysymyspatteristo, joihin kohteet vastasivat haastattelussa. Tuomi & Sarajärvi (2008, 85-86,) mukaan haastattelukysymykset tulisi antaa haastateltaville etukäteen, että kohteet ehtivät tutustumaan kysymyksiin, haastattelun aiheisiin ja teemoihin. Laadullinen tutkimus mahdollisti sen, että tutkimuksen kohteiden mielipiteet ja henkilökohtaiset kokemukset saatiin hyvin esille. Tutkimuskysymykset on luotu niin, että ne on rajattu koskemaan aihetta tarpeeksi tarkasti, mutta antoi myös vapauden haastateltaville riittävän monipuolisesti ja avoimesti kertomaan kokemuksistaan ja näkemyksistään.

7.2 Tutkimuksen kohde

Tutkimuksen kohteena on eteläpohjalaisia kuntia ja kaupunkeja, jotka ovat osa Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialuetta. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen toiminta on alkanut 1.1.2023. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja

terveydenhuollon palveluista. Alueella työskentelee 10 400 työntekijää. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on laatinut maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosille 2022–2025. Suunnitelman päätavoitteena on edistää lapsiperheiden sekä lasten ja nuorten hyvinvointia monipuolisesti. Tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia arjessa sekä hyödyntää ja kohdentaa palveluita oikealla tasolla ja oikeaan aikaan. Lasten toimintaympäristöt kuten vapaa-ajantoiminta, koulu sekä varhaiskasvatus tulee olla turvallisia sekä suotuisia. Lasten, nuorten sekä perheiden osallisuutta ja aktiivista toimijuutta tulee edistää heidän toimintaympäristöissään. Lisäksi lasten ja nuorten kanssa toimivien henkilöiden tulee lisätä yhteistyötä ja kommunikaatiota, jotta yhteinen tavoite lapsen edusta saavutetaan. (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2023.)

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointikertomuksen (2021) mukaan Etelä-Pohjanmaan alueella on kouluterveyskyselyn mukaisesti koko maahan verrattuna eniten ylipainoisia lapsia. Lisäksi koko maahan verrattuna Etelä-Pohjanmaalla lapset ja nuoret kokevat eniten väkivaltaa vanhempien tai muiden vastuussa olevien aikuisten toimesta. Lasten ja nuorten kokema yksinäisyys on viime vuosina lisääntynyt alueella ja erityisesti tytöt kokevat yksinäisyyttä. 15–16 vuotiaista lapsista vuonna 2021 68 % koki olevansa tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä. Vuonna 2019 elämäänsä tyytyväisiä lapsia oli 77 %. 20-vuotta täyttäneistä psyykkisesti merkittävästi kuormittuneeksi itsensä kokivat 12 %, koko Suomeen verraten luku on alhaisin Etelä-Pohjanmaalla. (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2023.)

7.3 Aineiston kerääminen

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa hyödynnetään usein empiirisiä aineistoja eli haastatteluja (Vuori, 2021). Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori (2017, 111-113) ehdottavat, ryhmähaastattelulla viitataan haastatteluasetteluun, jossa yksilön sijaan haastattelussa on useita vastaajia yhtäaikaisesti. Ryhmissä toteutetuista vuorovaikutustilanteista voidaan käyttää termejä ryhmäkeskustelu sekä ryhmähaastattelu. Ryhmäkeskustelulla painotetaan ryhmän välisiä vuorovaikutustaitoja, kun taas

ryhmähaastattelulla viitataan tilanteeseen, jossa korostuu enemmän vuorovaikutustilanne, jota tutkija ohjaa johdonmukaisesti edeten haastattelun aiheita käsitellen. Tutkijan tulee ohjata keskustelua haastattelukysymyksiä painottaen, mutta niin, että ryhmän vuorovaikutukselle annetaan riittävästi sijaa. Tuloksellisessa ryhmähaastattelussa asioita otetaan esille monesta eri perspektiivistä. Erityisesti jo ennalta muodostunut ryhmädynamiikka vaikuttaa siihen, miten onnistuneita tuloksia ryhmähaastattelusta saadaan. Esimerkiksi keskustelua liikaa dominoivat tai vastavuoroisesti liian varautuneet osallistujat sekä itse aiheesta eroava keskustelu heikentävät haastattelun tuloksia. Tutkija voi hienovaraisesti haastattelun edessä ohjata puheenvuoroja myös hiljaisemmille osallistujille, jotta kaikkien ääni saadaan kuuluviin.

Vuori (2021) mukaan laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että ihmisten menettelytapoja ja kognitiivisia prosesseja tutkitaan siellä, missä se yleisestikin tapahtuu. Aineistoa ei ole tarkoitus irrottaa omasta kontekstistaan. Haastattelut toteutettiin niin, että työntekijät saivat olla omissa luonnollisissa työympäristöissään.

Haastattelut toteutettiin kolmeen eri Etelä-Pohjalaiseen lastensuojelun ja lapsiperhesosiaalityön yksikköön. Jokaiseen yksikköön varattiin 1.5 tuntia aikaa haastattelua varten. Haastatteluja toteutettiin yhteensä kolmeen eri yksikköön. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina. Ryhmiin osallistui sosiaalipalveluyksiköiden lapsiperhe- sekä lastensuojelupalveluiden sosiaalityöntekijöitä- sekä ohjaajia. Ryhmiin osallistui kerrallaan 3–5 työntekijää ja haastattelija. Yhteensä haastatteluihin osallistui 12 eri sosiaalialan asiantuntijaa. Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä hyödyntäen teams-palaveria. Haastattelut nauhoitettiin hyödyntäen teams-työkalua, sen jälkeen litteroitiin ja hävitettiin.

Keräsin tutkimuksen aineiston hyödyntäen teemahaastattelua eli puolisktrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelussa haastattelu etenee ennalta valikoitujen

teemojen ja aiheiden sekä niihin asetettujen tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelu mahdollistaa sen, että haastattelussa voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä ennalta luotujen kysymysten lisäksi. Teemahaastattelussa painotetaan ihmisten näkemyksiä asioista, tutkittavien kohteiden antamia merkityksiä asioille sekä miten nämä merkitykset saavat alkunsa vuorovaikutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2008, 87-88.) Päädyin teemahaastatteluun, sillä halusin saada tarpeeksi selkeät vastaukset tutkimuskysymyksiin, mutta myös pysyä asettamassani hyvinvointiteemassa läpi haastattelun. Teemahaastattelu antoi myös vapauden esittää tarkentavia kysymyksiä, näin sain palautettua haastateltavat takaisin kysymyksen näkökulmaan, mutta myös sain syvempää tietoa aiheesta.

7.4 Aineiston analyysi

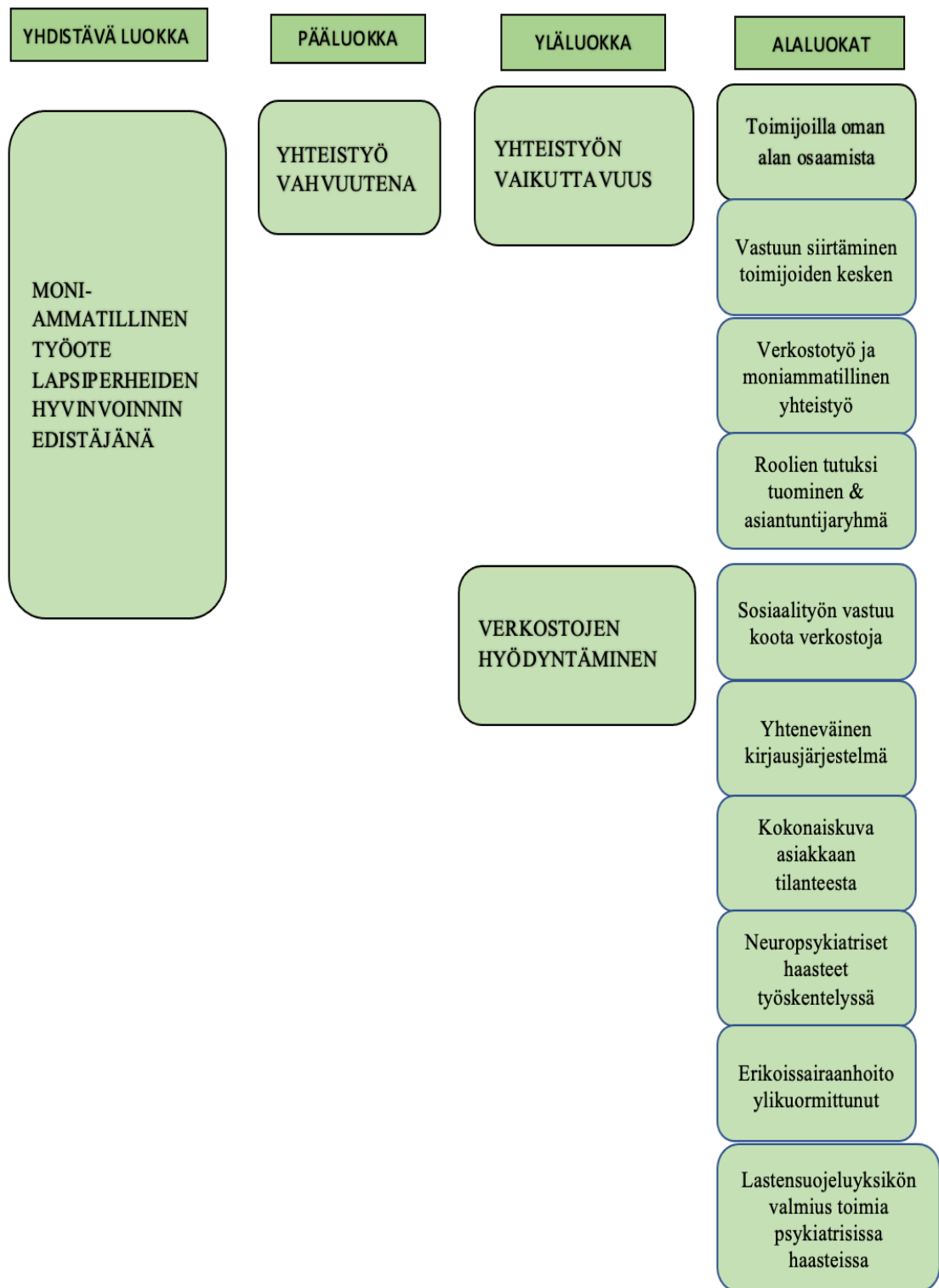
Juhila (2017) mukaan tutkimuksen aineistoa analysoidessa voidaan hyödyntää menetelmänä teemoittelua. Teemoittelulla viitataan tilanteeseen, jossa aineistosta tunnistetaan tutkimusongelman näkökulmasta tärkeäksi muodostuneet aiheet. Teema-analyysiä käytetään yleensä, kun tutkimusaineiston keräämisessä käytetään haastatteluun perustuvaa aineistoa. Teemat syntyvät aineiston näkökulmasta suhteessa analyysin tuloksiin. Analyysissa teemat eriyvät ja yhdistyvät suhteessa käsiteltävään asiaan.

Laadullista analyysiä voidaan kuvailla näin: aineiston yhteen kokoaminen ja kehittäminen hyödyntäen aiheeseen liittyviä käsitteitä sekä teorioita. Laadullista analyysiä tehdessä on mahdollista käyttää useita erilaisia menettelytapoja ja menetelmiä. Tutkimuksen tekijän tulee valita mitä menetelmää käyttää. Analyysimetoodeilla viitataan siihen, mitä menetelmää tutkija käyttää aineiston analysoimiseksi. Fenomenologiset, eksistentiaaliset sekä hermeneuttiset analyysimetodit painottavat kohteen ominaisuuksia ja näin ollen tarkastelun kohteeksi valikoituu yksilön henkilökohtaiset aiemmat kokemukset. (Günther ym., 2017.)

Tuomi & Sarajärvi (2018, 122-126) ehdottavat, aineistolähtöisessä analyysissä teoreettinen viitekehys rakentuu tutkimusaineiston pohjalta. Tutkimusaineiston kokoaminen ja analysointi koostui: haastatteluista, haastatteluiden litteroinnista, aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä sekä teoreettisten käsitteiden luomisesta. Sisällönanalyysi aloitetaan redusoimalla eli pelkistämällä aineistosta tutkimuskysymysten näkökulmasta tarpeeton tieto pois. Seuraavassa vaiheessa analyysiä aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Aineistosta löydetty alkuperäiset lausunnot katsotaan läpi ja aineistosta tavoitellaan samanlaisuuksia sekä poikkeavuuksia selittäviä käsitteitä. Samanlaisia ilmiöitä selittävät käsitykset ryhmitellään ja yhdistellään eri luokiksi, näistä muodostuvat alaluokat. Alaluokat nimetään kuvaamaan luokan ydintä. Luokittelu jatkuu niin, että alaluokat yhdistyvät ja näistä muodostuu yläluokkia, josta edelleen yläluokista pääluokkia. Viimeiseksi luodaan yhdistävä luokka, joka on suoranaisesti yhteydessä tutkimuksessa asetettuun toimeksiantoon. Klusteroinnin jälkeen tehdään aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, tässä kohdassa erotellaan tutkimuksen näkökulmasta validi tieto ja seulonnan tuloksena validista tiedosta luodaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia tulee jatkaa niin kauan, kuin aineisto sisällöllisesti antaa myöden.

Tässä tutkimuksen analyysissä käytin teemoittelua, sillä aineistoni perustui haastatteluihin. Tutkimussuunnitelmavaiheessa päätutkimuskysymys sekä alatutkimuskysymykset määriteltiin ennalta. Haastatteluja varten luotiin erillinen haastattelukysymyspatteristo, jonka avulla sain vastaukset pää- sekä alatutkimuskysymyksiin. Haastattelujen tuloksia ei voinut ennalta arvioida, joten päädyin toteuttamaan ryhmähaastattelut ennen teoriaosuuden kokoamista. Teoreettinen viitekehys rakentui tutkimusaineiston avulla ja sitä pohjana käyttäen. Tätä kutsutaan aineistolähtöiseksi analyysiksi. Vuori (2021) tuo esille, että laadullisessa tutkimuksessa ei voida tehdä mitään ennako-oletuksia eikä mitään tulisi pitää itsestäänselvyytenä. Tutkimuksen mahdollistamiseksi tutkijan tulee etäännyttää itsensä vallitsevasta arkiympäristöstä- ja järjestä.

Kuvio 1 on kuvaava esimerkki siitä, miten olen luokittelun toteuttanut. Luokittelu on toistunut samalla tavoin myös muiden tutkimuskysymysten osalta. Kuvio 1 luokittelu vastaa alatutkimuskysymykseen, miten moniammatillisuus ja verkostotyö näkyy lapsiperheiden hyvinvointia tukevassa työssä.

Kuvio 1 Esimerkki tehdystä luokittelusta

8 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyön päätutkimuskysymys oli, millaisia kokemuksia lapsiperheiden kanssa työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä- ja ohjaajilla on lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta. Alatutkimuskysymykset olivat: miten moniammatillisuus ja verkostotyö näkyy lapsiperheiden hyvinvointia tukevassa työssä, miten lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalialan työtä tulisi kehittää, jotta lapsiperheiden hyvinvointia voitaisiin edistää tulevaisuudessa paremmin, millainen rooli sosiaalialan työntekijällä on yksilötasolla lapsiperheiden hyvinvointia edistäessä sekä millaisia työmenetelmiä lapsiperheiden hyvinvointia edistävissä palveluissa käytetään ja ovatko työmenetelmät sosiaalityöntekijöillä- sekä ohjaajilla samanlaiset ja eriävätkö ne ja miten.

Haastattelin yhteensä 12 Etelä-Pohjanmaan alueella työskentelevää sosiaalityöntekijää ja sosiaaliohjaajaa, jotka työskentelevät lapsiperhepalveluissa sekä lastensuojelussa. Opinnäytetyön tilaajan kanssa on ennalta sovittu, että vastaajien tunnistettavuuden suojaamiseksi haastatteluun osallistuvia kuntia sekä kaupunkeja ei erikseen mainita. Haastatteluihin osallistuvilla henkilöillä oli erimittaisia työkokemuksia, kolmesta kuukaudesta vuosiin. Tutkimuksen tulokset esittelen tulevassa osiossa edeten tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Ensimmäiseksi tuon esille millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöillä ja sosiaaliohjaajilla on lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta. Toiseksi avaan haastatteluissa esiin tulleita tuloksia siitä, miten moniammatillisuus ja verkostotyö näkyy lapsiperheiden hyvinvointia tukevassa työssä ja miten lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalialan työtä tulisi kehittää, jotta lapsiperheiden hyvinvointia voitaisiin edistää tulevaisuudessa paremmin. Alemmat luvut käsittävät kaksi viimeistä alatutkimuskysymystä: millainen rooli sosiaalialan työntekijällä on yksilötasolla lapsiperheiden hyvinvointia edistäessä sekä millaisia työmenetelmiä lapsiperheiden hyvinvointia edistävissä palveluissa käytetään ja ovatko työmenetelmät sosiaalityöntekijöillä- sekä ohjaajilla samanlaiset ja eriävätkö ne, ja miten.

Tulevissa kappaleissa käytän sosiaalityöntekijöistä ja sosiaaliohjaajista yhteisnimitystä sosiaalialan asiantuntijat pelkistääkseni ja selkeyttääkseni tutkimustulosten lukemista.

8.1 Sosiaalialan asiantuntijoiden kokemukset lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta

Tässä kappaleessa olen tehnyt yhteenvedon vastauksista koskien haastattelukysymyksiä: millaisia kokemuksia teillä on lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta, millaiset yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat lapsiperheiden hyvinvointiin sekä millaiset voimavarat vanhemmilla on nykyään.

Sosiaalialan asiantuntijat kokivat, että lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä tavoitteena on aina lähtökohtaisesti lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen. He olivat yhtä mielisiä siitä, että nykyään sosiaalityössä olevat resurssit eivät ole riittäviä tarjoamaan sellaisia hyvinvointia tukevia ja edistäviä palveluita sekä sosiaalisia tukikeinoja mitkä olisivat riittäviä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tilanne osassa Etelä-Pohjalaisista kunnista on se, että useita sosiaalityöntekijän virkoja on täyttämättä, eikä niihin ole saatu työntekijää useiden kuukausien haku-prosessista huolimatta. Sosiaalityöntekijä koki, että työntekijät joutuvat tekemään nopeita päätöksiä perehtymättä asiakkaan tilanteeseen, sillä siihen ei tällä hetkellä ole tarpeeksi resurssia. Näin ollen hyvinvoinnin näkökulma jää päätöksienkin osalta puutteelliseksi, kun ei voida tehdä parempaa arviota siitä millaista tukea perhe tarvitsisi. Sosiaalialan asiantuntijat kokivat, että resurssien riittämättömyys aiheutti useissa työntekijöissä ammatillista eettistä ristiriitaa, sillä työ haluttaisiin tehdä mahdollisimman hyvin ja perinpohjaisesti, nyt siihen ei ole mahdollisuutta.

”Tehdään patenttiratkaisuja, jotka ei välttämättä olekaan niitä lapsen tai perheen edun mukaisia.”

”Nyt on sellainen tilanne, että pystytään sammuttamaan tulipaloja, jos niitäkään.”

”Jos ajattelee niin päin niin ei mulla tule niinku mieleen ainuttakaan keissiä missä ei jollain tavalla niin kun olisi fokus siinä sen lapsen ja sen perheen hyvinvoinnissa.”

”Sen ympärillä pyöritään ja siihen tähdätään, että se perhe voi paremmin.”

”Vallitseva tilanne on väärin perheitä ja lapsia kohtaan, mutta myös meitä työntekijöitä kohtaan, kun ei työtä pysty tehdä ollenkaan sillä tavalla mitä niinku haluaisi tehdä.”

Sosiaaliohjaaja kokee, että lapsiperhepalveluissa tehtävä palvelutarpeenarviointi ei ole riittävä perheen tilanteen kartoittamiseksi, kun siihen varataan kolme kuukautta aikaa ja tuona aikana ehtii perhettä tavata kolme kertaa. Sosiaalialan asiantuntijat arvioivat, että aiemmat perheen positiiviset kokemukset sosiaalityön kanssa työskentelystä ennustaa sitä, että perhe uskaltautuu myöhemmin uudestaan itse ottamaan yhteyttä avun tarpeessa sosiaalityöhön. Aiempaa luotua luottamussuhdetta perheen ja sosiaalialan työntekijän välillä pidetään merkittävänä jatkotyöskentelyn näkökulmasta.

Sosiaalityöntekijä avaa työskentelyn tavoitenäkökulmaa. Työntekijä kokee merkittävänä, että vuosien asiakkuuksissa päästään tavoitteissa merkittävästi eteenpäin vuosien edetessä, vaikka asiakkuus edelleen jatkuukin. Työntekijä kokee työnsä olleen hyödyllistä ja merkityksellistä perheen tilanteen parantamiseksi, kun tavoitteisiin päästään tai ollaan pääsemässä. Työntekijä uskoo, että hyviin tuloksiin on päästy, sillä perhe on itse on ollut motivoitunut muutokseen sekä ollut aktiivisesti mukana muutostyöskentelyssä.

Sosiaalityöntekijä nostaa esille työntekijän hyvinvointinäkökulman. Työntekijä pitää tärkeänä sitä, että omasta hyvinvoinnista tulee ensisijaisesti pitää huolta, kun tarkoituksena on auttaa muita ihmisiä. Sosiaalialan asiantuntijat kokivat, että nykyään perheissä näkyy paljon yksilön ja perheen pahoinvointia. Psykkisen terveyden haasteet näkyvät useissa perheissä. Työskentelyn näkökulmasta on tärkeää ottaa huomioon asiakkaan oma näkemys omasta hyvinvoinnistaan, näin ollen motivoituminen työskentelyyn on todennäköisempää. Lapsiperhepalveluissa aloitettava palvelutarpeenarviointi on joissain perheiden tapauksissa jo yksistään tukenut perheen hyvinvointia ja arviointi on ollut riittävä perheen tilanteen parantamiseksi ja asiakkuutta ei tällöin aloiteta. Näissä tilanteissa perhetyö on voitu aloittaa jo palvelutarpeenarvioinnin aikana. Sosiaalialan asiantuntijat arvioivat, että perheet kokevat tullessa kuulluksi ja nähdyksi huoliensa kanssa, mikä voi yksistään muuttaa perheen tilannetta paremmaksi. Sosiaalityön ja perheen ensimmäistä kohtaamista pidetään merkittävänä luottamussuhteen luomiseksi, perheille tulisi antaa riittävästi prosessointiaikaa, kun erilaisista sosiaalityön palveluista kerrotaan perheelle.

Sosiaalialan asiantuntijat toivat esille, että ylisukupolviset kokemukset sosiaalityöstä vaikuttavat siihen, miten sosiaalityöhön ja sosiaalityön tarjoamiin palveluihin suhtaudutaan. Sosiaalityön palveluita tulee tarjota oikea-aikaisesti ja sellaisella intensiteetillä, että asiakas pystyy ne vastaanottamaan. Palveluiden tavoitteena on edistää hyvinvointia, liian intensiivinen palvelu tai palvelun väärä aikaisuus voi aiheuttaa sen, että asiakkaan hyvinvointi heikkenee entisestään.

Sosiaalialan asiantuntijat arvioivat, että lapsiperheiden hyvinvointia heikentää vanhempien ja lasten psyykinen oireilu, vanhempien heikentyneet voimavarat, vanhempien haasteet kasvatustaidoissa, vanhempien haasteet rajata lasta, lapsen ja vanhemman roolien muuttuminen, yleisen pahoinvoinnin lisääntyminen, arjenhallinnan ongelmat, hoitamattomat neuropsykiatriset haasteet, vanhempien

erosta johtuvat haasteet, ylisukupolviset vuorovaikutustaidot sekä tukiverkostojen puutteet tai vähäisyys. Lisäksi yhteiskunnallisesti lapsiperheiden hyvinvointia heikentää sosiaaliturvaetuuksista leikkaaminen, talouden hallinnan haasteet, puutteellinen talouskasvatus, ylisukupolvinen huono-osaisuus, palvelujärjestelmän ongelmat, Suomessa vallitseva häpeäkulttuuri, tukiverkostojen puutteellisuus, nuorten jengiytyminen sekä kiusaaminen, raa´an väkivallan lisääntyminen, keinottomuus kohdata ahdistuneisuutta sekä kulttuurierot kasvatuksessa.

”Vanhempien vähäiset voimavarat näyttäytyy lapsen psyykkisenä oireiluna ja sitten ne tulee meidän käsiin.”

”Rajaaminen on hukassa monessa perheessä. Tulee lapselle paha mieli, nii paljon helpommalla pääsee, kun antaa tehdä mitä haluaa. Sellaista on ilmassa.”

”Lapset on tietoisempia nykyään ja osaavat käyttää sitä. Jos en mä pääse kylille, niin mä viiltelen. Mitä vanhempi siinä sitten, päästää kylille.”

Sosiaalialan asiantuntijat kertovat, että sosiaalialalle hakeutuvat ihmiset ovat usein tunnollisia ja ihmisläheisiä ihmisiä, joilla on valtava halu auttaa ja edistää ihmisten hyvinvointia. He kokevat, että se saattaa aiheuttaa työn rajaamisen haasteita, mikä on ongelmallista, sillä työtä on jo entuudestaan liikaa työaikaan nähden. He kertovat, että riski työssä uupumiseen on olemassa ja vähäiset resurssit kasvattavat riskiä. Yhtenä riskinä työuupumiselle pidetään myötätuntouupumista, jossa työntekijä asettuu liiaksi asiakkaiden emootioiden vietäväksi ja pohtii asiakastapauksia myös vapaa-ajallaan. He kokivat työnohjauksen mielekkääksi ja yhdeksi tekijäksi, joka voisi mahdollisesti vähentää riskiä työuupumiseen.

Sosiaalialan asiantuntijoiden mukaan perhedynamiikalla on iso merkitys lapsiperheiden hyvinvointiin. Vanhempien sekä lasten pahoinvointi ja uupuminen sekä esimerkiksi diagnosoimattomat neuropsykiatriset häiriöt sekä puutteellinen tuki aiheuttavat perheissä uupumista, turhautumista ja riitaisuutta.

”Osalla perheistä lapset on tosi herkkiä aistimaan sitä, jos vanhemmilla on jostakin huono olo ja sieltä puuttuu sellainen yhteinen tekemisen meininki niin tosi usein lapset oireilee.”

”Jos lapsella on neurokirjon haasteita ja niihin ei ole vielä apua saanut niin se näkyy vanhempien jaksamisessa ja perhedynamiikassa. Jos ei oo kotona keinoja auttaa eikä oo vielä sitä ulkopuolista tukeakaan niin usein voi olla riitaista ja hankalaa, joka osaltaan ruokkii huonoa oloa molemmin puolin.”

Taulukko 1 Sosiaalialan asiantuntijoiden kokemukset

Sosiaalialan asiantuntijoiden kokemukset lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta
<p><u>Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen on päätavoite</u> Resurssien riittämättömyys lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä → Nykyiset resurssit eivät riittäviä → Tehdään nopeita ja puutteellisia päätöksiä perheen tukemiseksi → Työntekijät kokevat ammatillista eettistä ristiriitaa ja työn tekeminen perusteellisesti vaikeutuu</p>
<p><u>Sosiaaliturvan suhde yhteiskunnallisiin haasteisiin</u> Lapsiperheiden hyvinvointia heikentävät tekijät → talouden hallinnan haasteet, sosiaaliturvaetuuksien leikkaaminen, ylisukupolvinen huono-osaisuus, nuorten jengiytyminen & fyysinen ja psyykinen kiusaaminen (väkivalta)</p>
<p><u>Vanhempien voimavarat heikentyneet</u> Vanhempien heikentyneet voimavarat sekä kasvatuksessa esiintyvät haasteet näkyvät lasten psyykkisenä oireiluna → Lisäkuormitus lapsiperheiden kanssa tehtävälle sosiaalityölle, joka jo näin kärsii resurssien riittämättömyydestä</p>
<p><u>Perhedynamiikan merkitys</u> Merkittävä vaikutus lapsiperheiden hyvinvointiin Vanhempien ja lasten pahoinvointi, diagnosoimattomat neuropsykiatriset häiriöt sekä vajavainen tuki lisäävät perheiden uupumista ja riitaisuutta → tämä entisestään heikentää perheen hyvinvointia</p>
<p><u>Sosiaalialan asiantuntijoiden hyvinvointi</u> Työntekijät kokevat työn liian kuormittavaksi ja riski uupumiselle on kasvanut Merkittävä riski → myötätuntouupumus Työnohjaus työssäjaksamisen tukena</p>

8.2 Moniammatillisuuden ja verkostotyön hyödyntäminen lapsiperheiden hyvinvointia edistävässä työssä

Tässä kappaleessa olen tehnyt yhteenvedon vastauksista koskien haastattelukysymystä, miten hyödynnätte moniammatillisuutta ja verkostotyötä lapsiperheiden hyvinvointia edistävässä työssä. Sosiaalialan asiantuntijat kokevat, että moniammatillisuus on vakiintunut käytäntö ja sitä hyödynnetään laajasti perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Sosiaalityöntekijä arvioi, että sosiaalityötä ei ole mahdollista tehdä laadukkaasti, ellei moniammatillisuutta työssä hyödynnetä, sillä perheen ja lasten arki tapahtuu fyysisesti eri ympäristöissä, kun missä sosiaalityö on. He kokivat, että on luonnollista tehdä yhteistyötä niiden toimijoiden kanssa, missä lasten ja perheen arki tapahtuu. Asiantuntijat tuovat esille, että kaikkien eri toimijoiden osaamista hyödynnetään perheen parhaaksi. He kokevat, että haasteena moniammatillisuudelle on nykyään se, että eri alojen ammattilaiset eivät ole tietoisia toisten alojen ammattilaisten tarjoamista palveluista ja tuesta, reunaehdoista sekä lainsäädännöstä, joka ohjaa työtä. He kokivat, että eri ammattilaisten työn tutuksi tuominen helpottaisi yhteistyötä. Lisäksi he kertovat, että yhdessä eri tahojen kanssa toimiminen on usein myös perheen toive.

”Meillä on työparityöskentelyä aika paljon kuraattoreiden, koulun aikuisien, päiväkodin, kasvatust- ja perheneuvolan, psykiatrian kanssa esimerkiksi palvelutarpeen arvioinneissa. Pohditaan jo sitä saapunutta huolta siitä näkökulmasta, että mikä voisi olla vaikka oikea palvelu, mikä voisi auttaa.”

Sosiaaliohjaaja tuo esille, että haasteena moniammatillisuudelle on myös yhteinen kieli. Hän viittaa tällä siihen, että eri ammattilaisilla on oma ammattisanastonsa, joka voi olla vieras toisen alan toimijalle. Hän pitää tärkeänä sitä, että termit puhutaan auki ja asioista puhutaan mahdollisimman selkeästi, että ammattilaiset pystyvät ymmärtämään mistä puhutaan, mistä asiakkaan tilanteessa on kyse ja millaista tukea siihen on tarkoitus tarjota.

Sosiaalialan asiantuntijat kertovat, että haastavimmissa asiakastapauksissa työntekijän omat tunteet ja turhautuminen esimerkiksi tilanteissa, joissa on paljon haasteita eikä asiat etene työntekijöiden olettamalla tahdilla voi aiheuttaa myös eri toimijoiden välille vastakkainasettelua ja ristiriitaa. Eri toimijoilla voi olla eri käsitys siitä, onko tavoitteissa edistytty vai ei, esimerkiksi lasten arjessa päivittäin mukana olevat toimijat näkevät erilaisia edistysaskeleita kuin sosiaalityö, joka on yhteydessä perheeseen ja lapseen harvemmin.

Sosiaalityöntekijä koki, että yhtenä haasteena moniammatillisuudelle on se, jos eri alojen työntekijät ovat hyvin eri mielisiä asiakkaan tai asiakkaiden tilanteesta. Sosiaalityöntekijä pitää tärkeänä sitä, että perustelee aina perinpohjaisesti yhteistyötaholle miksi pitää kiinni näkökannastaan. Työntekijä arvioi, että perheelle voi herätä turvattomuuden tunteita, jos perheen kanssa työskentelevät yhteistyötahot ovat hyvin eri mielisiä keskenään. Hän pitääkin tärkeänä sitä, että nämä keskustelut eri näkökulmista käytäisiin sellaisena aikana ja sellaisessa tilassa, missä perhe ei ole paikalla, jos perheeltä tähän saadaan lupa. Olisi hyvä pystyä pääsemään jokinlaiseen kompromissiin, joka tyydyttäisi molempia yhteistyötahoja, mutta aina tämä ei ole mahdollista.

”Me olemme eri mieltä nyt, mutta kuitenkin nyt tässä jatketaan eteenpäin yhteistyössä tämän perheen kanssa. Säästetään se perhe siltä ristiriitaiselta tilanteelta.”

Sosiaaliohjaaja tuo esille perhekeskustiimin. Tiimissä on jäsenenä esimerkiksi sosiaalityön edustaja, lastenlääkäri, perhe- ja kasvatusneuvolan työntekijöitä, psykologi, koulukuraattori ja perheterapeutti. Tiimissä voidaan anonyymisti tai perheen luvalla käsitellä haastavampia asiakastapauksia. Tiimissä voidaan yhdessä pohtia, millaista tukea ja apua erinäiset toimijat voisivat tarjota, ja mikä olisi oikea taho perheen tueksi juuri sillä hetkellä. Hän piti tätä hyvänä ja toimivana työskentelymuotona, mutta kehitettävää työskentelyssä vielä on.

”Me ei pystytä tätä työtä yksin tekemään, että tosi tärkeitä on yhteistyöhö-
hot.”

Sosiaalialan asiantuntijat arvioivat, että moniammatillisuuden hyötynä on se, että perheen tai lasten tilanteesta voidaan paremmin muodostaa kokonaiskuva, kun eri toimijat työskentelevät perheen tai lasten kanssa eri näkökulmista omaa osaamistaan hyödyntäen. Lisäksi eri arjen ympäristöt ja toimintakyvyn muodostuminen näissä ympäristöissä tarjoaa merkittävää tietoa tilanteen kokonaiskuvasta. He tuovat esille, että sosiaalityön vastuulla on koota verkostoja ja moniammatillisuutta perheen tilanteen ympärille ja hyvinvoinnin edistämiseksi. He arvioivat, että resurssit vaikuttavat negatiivisesti verkoston luomiseen, sillä aina aikaa ei ole tarpeeksi luoda sellaista verkostoa, joka parhaiten palvelisi perheen tarpeita.

Sosiaaliohjaaja tuo esille, että neuropsykiatrisista haasteita kärsivät aikuiset sekä lapset aiheuttavat haasteita myös moniammatillisesti. Ohjaaja koki, että kaikilla neuropsykiatrisesti oireilevien ihmisten kanssa työskentelevillä ei ole riittävää osaamista heidän kanssaan toimimiseen. Neuropsykiatrisista haasteista kärsivä saattaa saada hyvin ristiriitaista tietoa ja neuvontaa erinäisiltä tahoilta, mikä entisestään lisää henkilön kuormittuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Sosiaalityöntekijä koki, että myös sosiaalityössä on usein haastavia tilanteita, jotka johtuvat neuropsykiatrisista haasteista yksilöllä. Nämä toimintakykyyn, kognitiivisiin toimintoihin ja emotionaaliseen käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät esimerkiksi tekevät haastavaksi sen, että asiakas ei aina ymmärrä mitä sosiaalityöntekijä tarkoittaa tai mitä syy-seuraussuhteita asioilla voi olla. Lisäksi neuropsykiatrisesti oireileville tyypillinen jumiutumisen voi aiheuttaa pahimmillaan vaaratilanteita, esimerkiksi, jos työntekijä ei huomioi millaisissa tilanteissa kertoo pettymystä aiheuttavia asioita. Sosiaalialan asiantuntijat tuovat esille, että lasten ja nuorten mielenterveyteen keskittynyt erikoissairaanhoito on todella kuormittunut. He arvioivat, että kriteerit

esimerkiksi osastolle pääsemiseksi ovat nousseet erittäin korkealle. Erikoissairaanhoidon ylikuormittuminen näkyy sosiaalityössä niin, että erittäin paljon oireilevat nuoret ja lapset eivät saa tarvitsemaansa psykiatrista hoitoa ja perheen tilannetta yritetään tasapainottaa sosiaalipalveluiden ja tuen avulla, tämä kuitenkin usein jää riittämättömäksi, koska sosiaalityön osaaminen ei ole erikoissairaanhoidon osaamista liittyen psykiatrisiin häiriöihin.

”Kriteerit osastolle pääsemiseksi on noussut tosi korkeelle. Se, että on itsemurhaan liittyviä ajatuksia ei riitä, vaan pitää olla taustalla itsemurhayritystä.”

Taulukko 2 Moniammatillisuus ja verkostotyö

Moniammatillisuuden ja verkostotyön hyödyntäminen
<p><u>Moniammatillisuus ja verkostotyö ovat lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä vakiintuneita käytäntöjä</u> Moniammatillisuus olennainen osa lapsiperheiden hyvinvointia tukevaa työtä Moniammatillisuus lisää työn laatua, sillä perheen arki tapahtuu eri ympäristöissä kuin missä sosiaalityö fyysisesti on Yhteistyö eri toimijoiden kanssa koetaan välttämättömäksi</p>
<p><u>Moniammatillisuuden haasteet</u> Tiedon puute yhteistyökumppaneiden ja verkostojen ammattilaisten palveluista, tuesta sekä lainsäädännöstä Eri ammattilaisten käyttämä terminologia voi aiheuttaa haasteita yhteistyöhön → Yhteisen kielen löytäminen on merkittävää yhteistyön sujuvuuden näkökulmasta</p>
<p><u>Ammattilaisten väliset ristiriitatilanteet</u> Eri ammattialojen työntekijöiden väliset erimielisyydet asiakkaan kokonaisvaltaisesta tilanteesta voivat aiheuttaa ammattilaisten välille ristiriitoja ja vaikeuttaa yhteistyön tekemistä Sosiaalialan asiantuntijat pitävät tärkeänä, että erimielisyydet käsitellään perheen ulkopuolella ja pyritään toimimaan yhdessä ammattimaisesti ristiriidoista huolimatta</p>
<p><u>Neuropsykiatriset haasteet</u> Lasten sekä vanhempien neuropsykiatriset haasteet tuovat lisähaastetta moniammatillisuuteen Ammattilaisten osaamattomuus kohdata neurokirjon asiakkaita voivat johtaa ristiriitaiseen ohjeistukseen → Asiakkaan tilanne huononee entisestään</p>
<p><u>Erikoissairaanhoidon kuormittuminen</u> Lasten sekä nuorten mielenterveyspalveluiden ylikuormittuminen näkyy sosiaalityössä niin, että vakavilla oireilla oleva nuori saattaa jäädä tarvitsemaansa hoitoa vaille. Sosiaalipalveluilla pyritään tasapainottamaan perheiden haastavaa tilannetta, mutta usein se on riittämätöntä, sillä sosiaalityön osaaminen ei ole erikoissairaanhoidollista osaamista.</p>

8.3 Lapsiperheiden kanssa tehtävän sosiaalityön kehittäminen, jotta hyvinvointia voitaisiin edistää nykyistä paremmin

Tässä kappaleessa olen tehnyt yhteenvedon vastauksista koskien haastattelukysymystä, miten lapsiperheiden kanssa tehtävää yhteistyötä voitaisiin kehittää, jotta perheen hyvinvointia voitaisiin tukea entistä paremmin. Sosiaalialan asiantuntijat

kertovat, että lapsiperheiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön tulisi lisätä resursseja työntekijöiden osalta. Resurssin lisäämistä toivotaan erityisesti siihen, että asiakkaiden kanssa fyysistä olemista pystyttäisiin lisäämään. He uskovat, että nykyistä paremmat resurssit lisääisivät työn vaikuttavuutta nykyisestä. Lapsiperhesosiaalityöhön toivotaan määrärajoja asiakkaisiin. Lisäksi lisäresursseja työntekijöiden osalta toivottiin myös lapsiperhepalveluihin. Lastensuojelun virkojen osalta veto- ja pitovoimaa tulisi lisätä. Lastensuojelun asiakkaisiin on lain mukaan asetettu määräraja, mutta se ei siitä huolimatta toteudu tällä hetkellä, siihen tarvitaan muutosta. Lisäksi lastensuojeluun toivotaan lisää työntekijöitä. Etusijalle tulisi asettaa työntekijöiden hyvät työolot sekä työhyvinvoinnin edistäminen aktiivisesti. Palkkaustason tulee olla riittävä vastaamaan työn kuormittavuustasoa. Työtä tulee olla sellainen määrä, että sen pystyy tekemään työaikojen puitteissa.

”Resurssien kautta pystyttäis tekemään tätä työtä vielä paremmin, mä uskon, että kaikilla ois paljon enemmän annettavaa, ku olis sitä aikaa keskittyä näihin asioihin paremmin.”

”Sitten kun on lapsi, jolle sattuu jotain niin sitten ruvetaan syynäämään sosiaalityötä siinä, että onko tehty tarpeeksi, onko lasta tavattu. Äkkiseltään ajattelisin, että ei ole hirveästi sosiaalityöntekijöitä, jotka ei halua nähdä lasta. Eihän kyse nyt siitä ole.”

Sosiaalialan asiantuntijat arvioivat, että lisäresurssit luovat työntekijöille lisää aikaa käytettäväksi asiakkaiden kanssa, mikä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi palvelutarpeenarviointi pystyttäisiin tekemään laadukkaammin ja työ olisi vaikuttavampaa. He arvioivat myös, että lisäresurssit mahdollistaisivat sen, että asiakastyössä voitaisiin hyödyntää suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta nykyistä paremmin, mikä lisäisi työn vaikuttavuutta. Yhtenä kehittämistoimenpiteenä asiantuntijat kertoivat, että olisi hyvä, jos olisi mahdollisuus pyytää itselleen lisäresurssia työn

suorittamiseksi, jos työtaakka kasvaa liian korkeaksi. Tärkeänä kehittämiskohdeena pidettiin myös varhaisen tuen palveluiden aktiivista lisäämistä erityisesti neuvolassa, peruskoulussa ja varhaiskasvatuksessa.

Sosiaalialan asiantuntijat toivovat, että koulupudokkaiden kohdalla koulun ja sosiaalityön yhteistyötä voitaisiin lisätä niin, että koulu ja sosiaalityö yhdessä pohtisi ja loisi suunnitelman, miten heidän kanssa toimitaan. He arvioivat, että yhteistyön tekeminen vähentäisi ammattilaisten välistä keskinäistä syyttelyä ja haasteita vuorovaikutuksessa. Lisäksi aikaa säästyisi, kun koulun ja sosiaalityön tahot eivät yksistään pohdi, mitä koulupudokkaalle tehdään, vaan pääsevät yhdessä tätä pohtimaan.

Sosiaalialan asiantuntijat ehdottavat, että olisi tärkeää entisestään lisätä yhteistyön tekemistä verkostojen kanssa sekä hyödyntää moniammatillisuutta perheiden kanssa tehtävässä työssä. Erityisesti he mainitsevat yhteistyötahoina psykiatrisen sairaanhoidon, peruskoulun ja varhaiskasvatuksen. Moniammatillisuuden toteutumiseksi työn hetkisyden vuoksi toivotaan selkeitä rakenteita, jotka pakottavat myös hyödyntämään moniammatillisuutta.

Sosiaalialan asiantuntijat toivovat, että perheen kanssa työskentelevän verkoston ammattilaisten välille saataisiin parempaa vuorovaikutusta. Nykyään useat keskustelut perhettä koskien käydään fyysisillä tapaamisilla niin, että perhe on paikalla. Aina tämä ei kuitenkaan tue perheen hyvinvointia, kun esimerkiksi ammattilaiset ovat erimielisiä siitä, miten ja mihin perheen tulisi saada tukea. Nämä keskustelut toivotaan tulevaisuudessa käytävän ammattilaisten välisinä viranomaisneuvotteluina perheen luvalla ennen perheen yhteistä tapaamista, sillä ammattilaisten eriävät mielipiteet ja negatiivinen vuorovaikutusympäristö saattaa herättää asiakasperheessä turvattomuutta.

Taulukko 3 Työn kehittäminen

Lapsiperheiden kanssa tehtävän sosiaalityön kehittäminen
<p><u>Resurssien lisääminen</u> Lisäresursseja tarvitaan lapsiperheiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön → lisää työntekijöitä → Fyysistä läsnäoloa asiakkaiden kanssa voidaan lisätä → työn vaikuttavuus ja laatu kohenee Työntekijöiden työhyvinvointia tulee aktiivisesti parantaa → työtehtävät voidaan tehdä työajan puitteissa</p>
<p><u>Työmäärän hallinta ja työn suunnitelmallisuuden lisääminen</u> Lisäresurssit mahdollistaisivat ajan lisäämisen asiakastyöhön sekä mahdollistaisivat laadukkaamman palvelutarpeenarvioinnin ja tukisi työn suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta Mahdollisuus pyytää lisäresurssia, jos työtaakka kasvaa liian isoksi</p>
<p><u>Varhaisen tuen palveluiden aktiivinen lisääminen</u> Palveluiden lisääminen neuvolaan, peruskouluun sekä varhaiskasvatukseen → Haasteiden ennaltaehkäiseminen ja perheiden hyvinvoinnin tukemisen lisääminen</p>
<p><u>Koulupudokkaat</u> Koulujen sekä sosiaalityön yhteistyön lisääminen → yhdessä laatien tukisuunnitelma oppilaalle Yhteistyöllä voidaan vähentää ammattilaisten välistä ristiriitaisuutta ja edistää vuorovaikutusta sekä säästää aikaa</p>
<p><u>Moniammatillisuus ja verkostotyö</u> Moniammatillisuutta ja verkostotyötä tulee entisestään kehittää ja lisätä sekä luoda selkeitä rakenteita, jotka tukevat yhteistyön hyödyntämistä Yhteistyötä tulee erityisesti lisätä psykiatrisen sairaanhoidon, peruskoulun ja varhaiskasvatuksen kanssa</p>
<p><u>Ammattilaisten välisen vuorovaikutuksen kehittäminen</u> Toiveena parempi vuorovaikutus ammattilaisten välille Ennen perheen fyysistä tapaamista järjestettäisiin ammattilaisten välisiä neuvotteluja perheen luvalla, jotta ammattilaisten väliset erimielisyydet voidaan käsitellä ilman, että tuen tarpeessa oleva perhe joutuu keskelle ristiriitaa</p>

8.4 Sosiaalialan asiantuntijoiden rooli yksilötasolla lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäjänä

Tässä kappaleessa olen koonnut yhteenvedon vastauksista koskien haastattelukysymystä, miten koette, millainen rooli yksittäisellä työntekijällä on lapsiperheiden hyvinvointia edistäessä. Sosiaalialan asiantuntijat kertovat, että yksittäisen työntekijän rooli on samaan aikaan iso ja pieni. Esimerkiksi yksittäisen työntekijän vastuulla on koota perheen ympärille verkostoa, mutta myös toimia turvallisena ja luotettavana henkilönä perheen tilanteessa. He pitivät tärkeänä, että työntekijällä on kyky perhettä ja lasta tavatessa ja ohjatessa säilyttää toivon näkökulma. Lisäksi kohtaamisen merkitystä painotettiin. Erityisesti ensimmäinen kohtaaminen työntekijän ja perheen tai lapsen välillä on merkittävä, sillä siinä luodaan pohja koko työskentelylle ja sen suunnalle. Yksittäisen työntekijän vastuulla on myös varmistaa, että perhe tai lapsi on saanut tarvitsemaansa tukea ja tilanne on hallinnassa

tai edistymässä. Yksittäisen työntekijän vastuulla on myös osata hyödyntää palvelujärjestelmää ja palveluohjausta niin, että se tukee perheen ja lapsen hyvinvointia.

Sosiaalialan asiantuntijat kuitenkin arvioivat, että heidän roolinsa työskennellessään lapsiperheiden hyvinvointia edistävänä tahona on aika pieni. Tulee huomioida, että sosiaalityötä tekevät asiantuntijat eivät ole lapsen tai perheen arkiympäristöissä kuten esimerkiksi peruskoulu, varhaiskasvatus ja vapaa-ajan toiminta. Sosiaalityöllä ei ole välttämättä sellaista tietoa eikä osaamista, mitä näillä ammattihenkilöillä on, jotka toimivat lasten ja perheen arjessa päivittäisellä rutiinilla. He kertovat, että on tärkeää ottaa lapsen ja perheen tukemiseksi verkostoon mukaan niitä ammattilaisia, jotka tapaavat lasta ja perhettä päivittäin.

”Voi olla aika merkittäväkin rooli lähtien siitä, kuinka perhe ottaa apua vastaan, mutta myös siitä kuinka työntekijä ehtii perehtyä ja panostaa ja tarjota apua ja palveluita.”

Sosiaalialan asiantuntijat tuovat esille, että haasteita työhön välillä aiheuttaa se, että asiakkaan ja työntekijän henkilökemiat eivät sovi yhteen. He pitävät tärkeänä sitä, että työntekijän tulee kuitenkin pysyä ammattilaisena ja palvella asiakkaita omassa työroolissaan parhaalla mahdollisella tavalla. Merkittävänä pidetään myös sellaisia sosiaalisia taitoja, jossa työntekijällä on osaamista ja kykyä heittäytyä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa niin, että asiakkaan etu saataisiin toteutumaan. Työtä tehdään asiakkaan etu edellä, joten oikein vaikeissa henkilökemiallisissa ristiriitatilanteissa asiakkaalla on mahdollisuus vaihtaa työntekijää. He kertovat, että myös työntekijällä on oikeus siirtää asiakas toiselle työntekijälle, jos asiakkaan suunnasta kohdistuu esimerkiksi selkeää terveyteen kohdistuvaa uhkaa.

Taulukko 4 Asiantuntijan rooli yksilötasolla

Sosiaalialan asiantuntijan rooli yksilötasolla
<p><u>Merkittävä kohtaaminen</u> Ensimmäinen kohtaaminen tärkein → luo pohjan työskentelylle Työntekijän vastuu on varmistua siitä, että perhe tai lapsi on saanut tarvitsemansa tuen ja tilanne etenee toivotulla tavalla</p>
<p><u>Yksittäisen työntekijän merkitys</u> Rooli samaan aikaan iso ja pieni Työntekijä vastuussa verkostosta, joka kootaan perheen ympärille sekä turvallisen ja luotettavan suhteen luomisesta Sosiaalityön rooli perheen arjessa rajallinen, eivät ole fyysisesti siellä missä perheen arki tapahtuu</p>
<p><u>Palvelujärjestelmä</u> Työntekijän vastuulla on osata hyödyntää palvelujärjestelmää ja ohjata lasta sekä perhettä oikeanlaisiin tukeviin palveluihin Näin perheen hyvinvointia voidaan edistää mahdollisimman tehokkaasti verkostoa hyödyntäen</p>
<p><u>Työn rajallisuus sekä verkostotyö</u> Sosiaalityön asiantuntijoiden työ hyvinvoinnin edistäjänä on rajallinen, sillä eivät esimerkiksi ole päivittäin yhteydessä asiakkaisiin → Onkin merkittävää ottaa työskentelyyn mukaan niitä ammattilaisia, jotka työskentelevät lapsen ja perheen parissa päivittäin ja viikoittain</p>
<p><u>Henkilökemiat</u> Työntekijän ja asiakkaiden väliset henkilökemiat voivat aiheuttaa haasteita yhteistyölle Työntekijän ammatillisuus sekä kyky osata sopeutua vuorovaikutustilanteisiin ovat merkittäviä, jotta asiakkaan etua voidaan ajaa Vaikeat ristiriitatilanteet oikeuttavat asiakasta vaihtamaan työntekijää sekä asiakkaan puolelta selkeät terveyteen kohdistuvat uhat työntekijää kohtaan oikeuttavat työntekijää vaihtamaan asiakas toiselle työntekijälle</p>

8.5 Käytettävät työmenetelmät sosiaalialan asiantuntijatyössä lapsiperheiden kanssa hyvinvointia edistäen

Tässä kappaleessa olen koonnut yhteenvedon vastauksista koskien haastattelukysymyksiä: millaisilla työmenetelmillä lapsiperheiden hyvinvointiin pyritään vaikuttamaan, onko sosiaalityöntekijöillä- ja ohjaajilla käytössä samanlaiset työmenetelmät, jos ei niin miten ne eroavat sekä oletteko saaneet koulutuksia eri työmenetelmien käyttöön. Sosiaalialan asiantuntijat kertovat, että työmenetelminä pidetään yleisesti sosiaalipalveluita ja niiden tarjoamista. Lisäksi palveluohjaaminen, matalan kynnyksen palvelut, varhainen puuttuminen haasteisiin, systemiset tiimit sekä perustason työn painottaminen ovat tärkeitä menetelmiä. Sosiaalityöntekijät sekä sosiaaliohjaajat voivat pääosin hyödyntää samoja työmenetelmiä työssään. Laki ohjaa sen, kuka työntekijä voi tehdä virallisia päätöksiä erilaisten palveluiden myöntämisestä ja lakkauttamisesta.

Sosiaalityöntekijä tuo esille, että työmenetelminä voidaan hyödyntää tunnekortteja, erilaisia talotehtäviä, päihteiden käyttöön liittyviä lomakkeita, sukupuuta

sekä aikajanaa ja läheisneuvonpitoa. Läheisneuvonpitoa työntekijä pitää harvoin käytettynä menetelmänä. Sosiaalialan asiantuntijat arvioivat, että työvireenä kaikilla sosiaalialalla työskentelevillä henkilöillä on ratkaisukeskeisyys. Työssä hyödynnettiin myös vahvuustyöskentelyä, positiivista psykologiaa ja sen aatteita sekä traumaorientoitunutta työtettä.

”Pidän erityisesti positiivisesta psykologiasta ja vahvuustyöskentelystä ja erityisesti niin, että se toimii työssä orientaationa. Se olisi hyvä olla siellä taustalla mukana koko ajan.”

”Vahvuustyöskentely on hyvä tapa nostaa esille positiivisia asioita, koska niin paljon tulee nuorten kanssa koulusta ja kotona sitä negatiivista.”

Sosiaalipalveluista perhetyö, tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus nähtiin myös merkittävinä työmenetelminä asiakkaiden kanssa työskennellessä. Sosiaalialan asiantuntijat painottavat kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tärkeyttä työmenetelmien käytössä. Haasteina työmenetelmien hyödyntämiselle ja toimimattomuudelle nähtiin perheen ja lasten jaksamisen haasteet, asiakkaan motivaatio-ongelmat, resurssien riittämättömyys ja asiakkaiden ennakkokäsitykset sekä aiemmat sukupolven ylittävät kokemukset sosiaalityön kanssa.

”Työtä tehdään ihmiseltä ihmiselle.”

”Koskaan ei tulisi olla se tilanne, että leväytetään kädet, että mitään ei ole tehtävissä. Aina on ja tulee olla jotain tehtävissä.”

Koulutuksien osalta sosiaalityöntekijä arvioi, että yliopistokoulutuksesta on saanut hyvin vähän tietotaitoa varsinaiseen työmenetelmien käyttöön. Hän kertoo, että yliopistolta on saanut hyvän teoriapohjan, josta voi tietoa ammentaa. Yhden kurssin kertoo käyneensä koskien työmenetelmiä ja muuten kokee, että tiedon ja

osaamisen on saanut työelämän kautta. Sosiaaliohjaaja kokee, että koulusta on saanut hyvin teorian tietotaitoa, joitain yksittäisiä kursseja on ollut koskien työmenetelmiä. Hän kokee myös, että työmenetelmistä ja niiden käytöstä on oppinut käytännön työssä.

Sosiaalialan asiantuntijat kertovat, että työuran aikana ovat käyneet joitain työmenetelmäkoulutuksia kuten esimerkiksi lapset puheeksi ja päihteisiin liittyviä koulutuksia. Sosiaalityöntekijä arvioi, että koulutukset ja niiden teemat menevät sykleissä siten, millaiset haasteet ovat ilmiönä vaikuttamassa kulloinkin. Sosiaalialan asiantuntijat kertovat, että hyvinvointialue tarjoaa koulutuksia, joihin sosiaalityöntekijät- ja ohjaajat saavat osallistua omalta työpaikaltaan etänä. Resursseista johtuen työntekijät kokivat, että eivät usein pääse osallistumaan koulutuksiin tai osallistuvat, mutta koulutusta kuunnellessa tekevät samaan aikaan myös työtä, mikä vaikuttaa heikentävästi keskittymiseen. Sosiaalialan asiantuntijat toivoivat, että koulutukset järjestettäisiin fyysisesti jossain paikassa ja koulutukseen osallistumisesta tulisi vahva velvoite esihenkilöiden toimesta.

Taulukko 5 Käytettävät työmenetelmät

Käytettävät työmenetelmät lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä
<p><u>Ratkaisukeskeinen työorientaatio ja vahvuustyöskentelyn hyödyntäminen</u> Sosiaalialan ammattilaisilla on työorientaationa lähtökohtaisesti ratkaisukeskeisyys Työssä käytetään työmenetelminä positiivista psykologiaa, vahvuustyöskentelyä sekä traumaorientoitunutta työnäkökulmaa Positiivisella psykologialla sekä vahvuustyöskentelyllä voidaan tukea erityisesti nuorten kanssa tehtävässä työssä positiivisia tekijöitä</p>
<p><u>Käytettävät tärkeät työmenetelmät</u> Tunnekortit, päihteisiin liittyvät lomakkeet, sukupuut, aikajanat, läheisneuvonpito sekä talotehtävät</p>
<p><u>Palvelut työmenetelminä</u> Yleisesti työmenetelminä pidetään sosiaalipalveluita ja niiden aktiivista tarjoamista Sosiaalipalveluiden tarjoaminen, palveluohjaus, varhainen puuttuminen haasteisiin, systeemiset tiimit ja perustason työn painottaminen</p>
<p><u>Vuorovaikutus ja kohtaamisen merkitys</u> Tärkeänä työmenetelmänä pidetään vuorovaikutusta ja kohtaamista erityisesti ensimmäistä kohtaamista Haasteena työmenetelmien toimivuudelle → vanhempien ja lasten jaksamisen haasteet, asiakkaan motivaatioon liittyvät ongelmat, resurssien riittämättömyys sekä asiakkaiden ennako-oletukset ja aiemmat kokemukset sosiaalityöstä</p>
<p><u>Kouluttautuminen</u> Yliopistokoulutus tarjoaa teoriaosaamisen, tietotaito työmenetelmien käyttöön on saatu työelämässä Samoin sosionomikoulutuksen käyneet sosiaaliohjaajat kokivat, että teoria on saatu koulun puolesta, mutta työmenetelmien käytännön oppi on saatu työelämästä Työmenetelmäkoulutuksia esimerkiksi päihteisiin liittyen sekä ”lapset puheeksi” on ollut tarjolla → osallistuminen koulutuksiin haasteellista resurssien riittämättömyydestä johtuen</p>
<p><u>Koulutuksien järjestämisvastuu</u> Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue järjestää aika ajoin koulutuksia Työntekijät toivovat fyysisesti järjestettäviä koulutuksia → koulutukseen keskittyminen kohentuisi Työntekijät toivovat myös vahvempaa veloitetta koulutuksiin osallistumiseksi esihenkilöiden puolelta</p>

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni tuloksia suhteessa opinnäytetyöni teoreettiseen viitekehykseen ja aiempiin tutkimuksiin. Arvioin, miten tulokset vastasivat tutkimuskysymyksiini. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia lapsiperheiden kanssa työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä ja sosiaaliohjaajilla oli lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta. Lisäksi tuli selvittää, miten moniammatillisuutta ja verkostoja hyödynnetään lapsiperheiden kanssa tehtävässä työssä, miten työtä tulisi kehittää, millainen rooli sosiaalialan yksittäisellä työntekijällä on sekä millaisia työmenetelmiä työssä hyödynnetään.

Tämän tutkimuksen keskeisimpien tulosten perusteella voidaan todeta, että sosiaalityön päätavoite lapsiperheiden kanssa työskennellessä on perheen ja lasten hyvinvoinnin edistäminen. Nykyään resurssien riittämättömyys kuitenkin heikentää työn laatua ja vaikuttavuutta. Lapsiperheiden hyvinvointia heikentävät taloudelliset haasteet, ylisukupolvinen huono-osaisuus, kiusaaminen, sosiaaliturvatuksista leikkaaminen sekä vanhempien heikentyneet voimavarat. Perhedynamiikkaan vaikuttaa heikentävästi vanhempien ja lasten pahoinvointi sekä diagnoosimattomat neuropsykiatriset häiriöt ja vähäinen tuki. Lisäksi sosiaalialan asiantuntijoiden hyvinvointia heikentää riittämättömät resurssit ja työn kuormittavuus. Nämä tutkimuksesta saadut tulokset ovat merkittäviä, sillä ne osoittavat poliittisille päättäjille sekä sosiaalityön kehittämisestä vastaavalle taholle millaisia rakenteellisia muutoksia tarvitaan sosiaalityöhön, mutta myös erikoissairaanhoidon, jotta lapsiperheiden heikentyntä hyvinvointia voidaan parantaa sekä sosiaalialan asiantuntijoiden työhyvinvointia ja työoloja kehittää.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (2023) rekisteri- ja kyselytutkimuksen mukaan lapsiperheiden hyvinvoinnin haasteita olivat vanhemmuuden roolissa fyysisesti ja psyykkisesti jaksaminen sekä tuen tarpeen vähäisyys. Tutkimustuloksiini viitaten

lapsiperheiden hyvinvointia heikentää vanhempien alentuneet voimavarat ja tukiverkostojen puute. Näin ollen terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen saamat tulokset vahvistavat omia tutkimustuloksiani.

Samalla tavoin myös Nevalainen (2023) on ylemmän ammattikorkeakoulun opinäytetyössään tutkimustulosten mukaisesti selvittänyt, että vanhempien tuen ja tukiverkostojen puutteellisuus heikensi perheiden hyvinvointia. Tuen tarpeen puutteeseen viitaten Lammi-Taskula & Karvonen (2014) ovat todenneetkin, että hyvinvointivaltion tarjoamat palvelut eivät ole nykyisellään riittäviä tukemaan lapsiperheiden hyvinvointia. Toisaalta tukiverkostojen puutteellisuudella voidaan tarkoittaa myös perheen sukulaisia, läheisiä ja ystäviä ei yksistään lapsiperheiden palveluita. Pulkkinen (2022) mukaan Suomessa individualismi on vallalla oleva arvo, ja Suomessa uupuneita vanhempia olikin enemmän kuin maissa, jossa kollektivismi oli yleisempää. Onkin siis mahdollista, että Suomessa tarvitaan arvomaailmallista ja asenteellista muutosta kohti kollektiivisempää näkökulmaa, jotta lapsiperheet eivät kokisi jäävänsä niin yksin ilman tukea ja apua.

Tutkimustuloksiini viitaten taloudelliset haasteet olivat yksi lapsiperheiden hyvinvointia heikentävä tekijä. Tulokseni ovat samankaltaisia kuin Hämäläinen & Kangas (2010, 14) ovat tuoneet esille. Heidän mukaansa tulot ovat yksi hyvinvoinnin tärkeä osatekijä, sillä köyhyys lisää riskiä syrjäytymiseen ja lapsena saatu kokemus köyhyydestä vaikuttaa vielä pitkälle aikuisuuteen. Näiden tulosten pohjalta voidaan todeta, että lapsiperheitä tukevat palvelut ovat merkittävässä roolissa. Vanhemmuuden tukeminen edistää vanhempien jaksamista työssä, mutta myös lasten kanssa kotona. Onkin tärkeää tukea myös vanhempien työssäjaksamista, sillä se vaikuttaa suoraan perheen taloudelliseen tilanteeseen positiivisesti sekä ehkäisee syrjäytymistä yhteiskunnasta. Kainulainen (2014) on tuonut myös esille, että työssäkäyvät kokevat olevansa tyytyväisempiä elämäänsä kuin työttömät. Eli vanhempien työssä käymisen tukeminen edistää vanhempien hyvinvointia.

Tutkimuksen pääasiallisten tulosten mukaisesti moniammatillisuutta ja verkostotyötä pidetään vakiintuneena sosiaalityön käytäntönä sekä se on olennainen osa lapsiperheiden hyvinvointia tukevaa työtä. Lisäksi moniammatillisuus lisää työn laatua, sillä perheen arki tapahtuu fyysisesti muualla kuin missä sosiaalityö on, siksi on tärkeää ottaa verkostoihin mukaan perheen arjessa olevia toimijoita. Toisaalta moniammatillisuuden haasteena on tiedon puute yhteistyökumppaneiden työnkuvasta, ammattilaisten yhteisen kielen puute, asiakkaiden neuropsykiatriset haasteet, ammattilaisten väliset ristiriidat sekä erikoissairaanhoidon kuormittuminen lasten ja nuorten mielenterveyden osalta. Tutkimuksen tulokset ovat tärkeitä, sillä niitä voidaan hyödyntää sosiaalityön ja muiden verkostotoimijoiden yhteistyön edistämiseksi sekä lisätä poliittisten päättäjien tietoisuutta lasten ja nuorten psykiatrisen erikoissairaanhoidon ylikuormittumisesta.

Väisänen ym. (2009) tuo esille Keroputaan avoimen dialogin mallin. Mallin mukaan perheen tukemiseksi tulee ottaa huomioon koko auttava ja palveluita tarjoava verkosto. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota asiakkaan turvallisuuden kokemukseen. Väisäsen havainnot vahvistavat saamiani tutkimustuloksia, jonka mukaan sosiaalialan ammattilaisen vastuulla on koota verkosto lapsen ja lapsen perheen tukemiseksi sekä on tärkeää, että sosiaalityön lisäksi perheen ympärille valikoituu niitä ammattilaisia, jotka ovat päivittäin tekemisissä perheen ja lasten kanssa kokonaiskuvan luomiseksi. Tulosten mukaan ammattilaisten välisessä ristiriitatilanteessa on tärkeää pitää asianosaisten luvalla järjestettyjä asiantuntijaneuvotteluita, joissa asiakasperhe ei ole mukana. Tällä tavoin voidaan varmistua siitä, että asiakasperhe ei joutuisi ammattilaisten väliseen ristiriitatilanteeseen, mikä saattaa herättää asiakkaassa turvattomuuden kokemuksia. Tulokset ovat tärkeitä sosiaalityön vaikuttavuuden näkökulmasta. Näen, että asiakkaan turvattomuuden kokemukset herättävät asiakkaassa epäluottamusta työntekijää, mutta myös palveluita kohtaan. Riskinä on, että asiakas ei ota tarvitsemiaan palveluita vastaan ja asiakkaan tilanne entisestään heikkenee.

Tutkimustuloksiini viitaten yhtenä haasteena moniammatillisuudelle on ammattilaisten väliset ristiriidat ja eriävät mielipiteet asiakkaan tilanteesta sekä tavoitteista. Mönkkönen ym. (2019, 29-30) avaa Laura Bronsteinin vuonna 2003 tehtyä tutkimusta, jonka mukaan ammattilaisten, asiakkaan ja asiakkaan läheisten välillä tulee olla tavoitteiden yhteinen omistajuus ja siihen tulee suhtautua vastuullisesti niin kauan, kun tavoitteet saavutetaan. Lisäksi ammattilaisten tulee luottaa moniammatillisessa ryhmässä toisiin jäseniin ja heidän asiantuntemukseensa. Tähän viitaten voidaan lapsiperheiden kanssa tehtävään sosiaalityön käytäntöihin suosittelaa rakenteellista muutosta, jonka avulla ammattilaisten, asiakkaan ja asiakkaan läheisten olisi helpompaa saavuttaa yhteinen näkemys ja sitä kautta asettaa tavoitteet. Lisäksi suositellaan moniammatillisen ryhmän vuorovaikutuksen kehittämistä, jotta ammattilaisten keskinäistä luottamusta voidaan edistää.

Työn kehittämistä koskien, merkittävimmät tutkimustulokseni olivat: resurssien aktiivinen lisääminen lapsiperheiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön, työmäärän hallinta ja työn suunnitelmallisuuden lisääminen, varhaisten tuen palveluiden lisääminen erityisesti varhaiskasvatukseen, peruskouluun ja neuvolaan, koulupedokkaiden osalta koulun ja sosiaalityön yhteistyön lisääminen, moniammatillisuuden aktiivinen lisääminen, ammattilaisten välisen vuorovaikutuksen kehittäminen sekä työntekijöiden työolojen ja työhyvinvoinnin parantaminen.

Tutkimustulokseni vahvistavat aiemman Yliruka ym. (2023) esille tuomia kehittämiskohteita. Hänen mukaansa lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun osalta resursseja tulee lisätä, jotta työn vaikuttavuus paranee sekä ennaltaehkäisevää ja varhaista työtä tulee aktiivisesti entisestään lisätä. Lisäksi työntekijöiden työhyvinvointia ja työoloja tulee kehittää nykyisestä. Nämä tulokset ovat merkittäviä, sillä ne osoittavat sosiaalityön kehittämisestä vastaaville tahoille, miten lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä tulisi kehittää, jotta työn vaikuttavuutta ja laatua voitaisiin kohentaa sekä perheiden ja lasten hyvinvointia edistää nykyistä paremmin.

Koulupudokkaiden osalta tutkimustuloksissani tuli esille, että sosiaalityön ja koulun yhteistyötä tulee nykyisestä edistää, jotta vuorovaikutus ammattilaisten välillä paranee ja yhteisen toimintasuunnitelman tekeminen mahdollistuu, mutta myös aikaa voidaan säästää. Näen, että koulupudokkuus on kasvava ja haasteita aiheuttava ongelma, johon tulisi tarttua aktiivisesti ja riittävällä intensiteetillä, kun poisaloja alkaa kerääntymään. Interventiolla voidaan ehkäistä syrjäytymistä yhteiskunnasta ja muuttaa nuoren elämän suuntaa yhteiskunnallisesti kestävämpään elämään. Sosiaalityöllä tuleekin olla tässä aktiivinen rooli, jotta lapsen ja perheen tilannetta sekä kotiooloja voidaan kartoittaa ja näin ollen tukea tarjota, jos sen tarvetta ilmenee.

Tutkimukseni keskeisimmät tutkimustulokset, jotka vastasivat, alatutkimuskysymykseen millainen rooli sosiaalialan asiantuntijalla on yksilötasolla, lapsiperheiden hyvinvointia edistäessä olivat: kohtaamista pidetään erittäin merkittävänä, erityisesti ensimmäistä, sillä se luo pohjan työskentelylle. Yksittäisen työntekijän rooli on iso sekä pieni yhtäaikaaisesti, yksilön vastuulla koota perheen ympärille verkostoja. Työntekijän vastuulla on tuntea palvelujärjestelmä ja osata hyödyntää sitä perheen hyvinvointia edistäen. Sosiaalityön asiantuntijoiden rooli hyvinvoinnin edistäjänä rajallinen, sillä eivät ole päivittäin yhteyksissä asiakkaisiin. Työskentelyyn valitaan niitä ammattilaisia, jotka tapaavat lasta ja perhettä päivittäin tai viikoittain. Työntekijän ja asiakkaan henkilökemiat haasteena yhteistyölle, asiakkaalla oikeus vaihtaa työntekijää ja työntekijällä oikeus siirtää asiakas toiselle työntekijälle, jos asiakkaan puolelta kohdistuu terveyteen liittyvää uhkaa työntekijää kohtaan sekä yksittäisen työntekijän vastuulla on myös varmistaa, että perhe tai lapsi on saanut tarvitsemansa tuen ja tilanne on hallinnassa tai edistymässä.

Tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan pitää tärkeänä esimerkiksi sosiaalialan yliopisto- sekä ammattikorkeakoulututkinnon rakenteita ajatellen, mutta myös muita sosiaalialan asiantuntijoille tarjottavia koulutuksia tarkastellen. Esimerkiksi

kohtaamisen merkityksen opettaminen riittävällä intensiteetillä on tärkeää. Ensimmäinen kohtaaminen määrittelee sen, syntykö asiakkaan ja työntekijän välille luottamuksellinen ja turvallinen side. Riskinä huonossa kohtamisessa on, että asiakas ei motivoitu eikä sitoudu mihinkään tarjottuihin tukiin tai palveluihin ja asiakkaan tilanne entisestään huononee. Yhteiskunnallisesti tämä tarkoittaa lisääntyviä taloudellisia kuluja, mutta myös heikentää sosiaalisen yhteiskunnan kehitystä.

Tutkimustulokseni ovat samankaltaisia ja vahvistavat Kiili ja kollegoiden (2024) näkökulmia, jonka mukaan sosiaalityöntekijällä täytyy olla kyky arvioida lapsen tilannetta aktiivisesti kasvun ja kehityksen sekä hyvinvoinnin näkökulmista. Sosiaaliohjaajalla tulee olla kykyä arvioida aktiivisesti perheen palveluiden sekä tuen tarvetta ja hyödyntää palvelujärjestelmää niin, että perheen hyvinvointia voidaan edistää parhaalla mahdollisella tavalla ohjaamalla oikeanlaisiin tukeviin palveluihin. Lisäksi ohjaajan tulee työskennellä hyödyntäen asiakkaiden oma-aloitteisuutta, omaa toimijuutta sekä osallisuutta edistäen.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää myös, millaisia työmenetelmiä lapsiperheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä käytetään. Tutkimustuloksiini viitaten, ratkaisukeskeistä työorientaatiota ja vahvuustyöskentelyä pidettiin tärkeänä. Yleisesti ottaen sosiaalipalveluita, palveluohjausta, varhaista puuttumista, systeemisiä tiimejä ja perustyön painottamista pidettiin työmenetelminä. Yksi tärkeä menetelmä oli vuorovaikutus ja sen hyödyntäminen asiakaslähtöisesti, kohtaaminen on merkittävä, sillä se vaikuttaa tulevan työskentelyn suuntaan. Lisäksi työmenetelmien käytön sosiaalialan asiantuntijat olivat kokeneet oppineensa työelämässä, mutta hyvän teoriapohjan saaneensa yliopistosta ja ammattikorkeakoulusta. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue järjestää koulutuksia työmenetelmistä, mutta niihin osallistuminen haastavaa muun muassa resursseista johtuen.

Saadut tulokset ovat olennaisessa osassa, sillä tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja kuten Atkinson ym. (2019) on todennut, yhtenä hyvinvoinnin tasona pidetään objektiivista hyvinvointia, jossa yksilön hyvinvointia määritellään onnistumisien kautta. Tutkimustuloksiini viitaten positiivista psykologiaa ja vahvuustyöskentelyä, jossa onnistumisista kehuaan ja sitä tuetaan, käytetään erityisesti nuorten kanssa, koska usein he saavat koulussa ja kotona paljon negatiivista palautetta, joten näitä työmenetelmiä pidetään toimivina hyvinvointia edistävinä.

Tutkimustulokset osoittivat, että lapsiperheiden osalta lasten sekä vanhempien pahoinvointi on merkittävä ja kasvava ongelma. Sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan edistävästi lapsiperheiden hyvinvointiin, mutta nykyisellään sitä ei pystytä täysin toteuttamaan alhaisista resursseista johtuen. Toisaalta näen, että asiakasmäärien kasvaminen sosiaalityössä tarkoittaa sitä, että kasvavan pahoinvoinnin juurisyy on tuntematon ja ainoastaan resurssien lisäämisellä ei siihen saada muutosta. Varhaisten palveluiden lisäämistä koskee samankaltainen ongelma. Asiakas kohtaamisiin, moniammatillisen vuorovaikutuksen kehittämiseen sekä työntekijöiden työhyvinvointiin tulee panostaa. Lisäksi vahvuustyöskentelyä ja positiivista psykologiaa tulisi käyttää laaja-alaisesti kaikkien lasten ja vanhempien kanssa työskentelyssä, jotta objektiivista hyvinvointia voidaan edistää.

Näen myös, että subjektiivinen hyvinvointi eli yksilön oma kokemus hyvinvoinnista tulee ottaa suuremmaksi osaksi lapsiperheiden kanssa tehtävää työskentelyä, sillä työntekijän yhteiskunnallisesti vallitseva käsitys siitä, mistä hyvinvointi koostuu voi olla hyvin erilainen kuin asiakkaan oma näkemys hyvinvoinnista. Asiakkaan oman kokemuksen kuuleminen ja näkeminen voi helpottaa yhteistyötä, mutta myös tukea asiakkaan motivoituneisuutta ja sitoutuneisuutta työskentelyyn. Kainulainen (2014) on todennut, että yksilön kokemus, jossa saa olla vaikuttamassa omaan elämäänsä sekä kokee hallitsevansa omia ympäristöjään lisää koettua tyytyväisyyttä

omasta elämästä. Näin ollen subjektiivisen hyvinvoinnin eli yksilön oman kokemuksen hyödyntäminen ja asiakkaan osallistaminen sitä kautta lisää yksilön hyvinvointia.

10 POHDINTA

Tarkastelen tässä pohdinnassa omaa ammatillista kasvuani ja opinnäytetyön prosessia. Otan kantaa siihen, miten tutkimustuloksia voisi hyödyntää sekä esitän jatkokotkimushaasteen. Tuon esille työtä koskevia eettisiä ohjeita sekä arvioin tutkimukseni luotettavuutta.

10.1 Oma ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen on sujunut aikataulun näkökulmasta suunnitelmieni mukaisesti. Tutkimuksen aineistoa kerätessäni yhdeksi haasteeksi aikataululle nousi se, etten saanut yhden yksikön työntekijöiltä vastausta, milloin haastattelu voitaisiin pitää. Saimme kuitenkin haastattelun sovittua hyvissä ajoin keväälle 2024 samalla tavoin kuin muidenkin yksiköiden kanssa. Tutkimussuunnitelmaa kirjoittaessani talvella 2023 arvioin, että opinnäytetyöni valmistuisi syksyllä 2024. Tämä suunniteltu aikataulu tulee pitämään. Teoriaosuuden kokosin vasta, kun olin saanut haastattelut tehtyä ja aineiston luokiteltua. Haastatteluiden vastauksia oli vaikea ennalta määrittellä, joten tämä oli hyvä ratkaisu.

Sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseja on hyödynnetty jo ennen varsinaista opinnäytetyön prosessia muilla kursseilla. Erityisesti sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetensseista eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisöosaaminen liittyivät läheisesti opinnäytetyöhöni (SOAMK, 2023). Eettinen osaaminen näkyi muun muassa niin, että tutkittavien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin, haastateltavien yksityisyyden suojaa pyrittiin suojelemaan mainitsemalla työssä vain Etelä-Pohjalaiset kunnat ja kaupungit nimien sijaan, kunnioitettiin haastateltavien vapautta ilmaista omaa mielipidettään sekä haastateltavien kohtaamisessa pyrin olemaan tasapuolinen, kunnioittava ja ennakkoluuloja asettamaton. Lisäksi haastateltaville henkilöille kerrottiin etukäteen, että haastateluissa osallistuneiden nimiä ei kerrota työssä, kuntien ja kaupunkien nimiä ei mainita työssä sekä litteroinnin jälkeen haastatteluaineisto hävitetään.

Asiakastyön osaamisen näkyi opinnäytetyössäni eniten, kun haastateltavat työntekijät pääsivät pohtimaan ja kertomaan omia kokemuksiaan lapsiperheiden kanssa tehdystä työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmista. Palvelujärjestelmäosaaminen tuli esille, kun käsittelin sosiaalityöntekijän- ja sosiaaliohjaajan roolia, kokemuksia lapsiperheiden kanssa tehdystä työstä sekä moniammatillisuuden ja verkostotyön hyödyntämisen kohdalla. Palvelujärjestelmäosaaminen ja sen hyödyntäminen nivoutuu myös tutkimukselliseen kehittämis- ja innovaatio-osaamiseen, sillä käsittelin myös palveluiden kehittämistä palveluiden osalta. Työyhteisöosaaminen oli tärkeässä roolissa, kun käsittelin moniammatillisuutta- ja verkostotyötä.

Opinnäytetyöni aihe oli laaja ja tutkimuskysymysten osalta huomasin työtä tehdessäni, että työn tiivistämiseksi ja aiheiden rajaamiseksi olisi ollut järkevämpää valita päätutkimuskysymyksen lisäksi vain kaksi alatutkimuskysymystä. Päätutkimuskysymyksen yksinään ollessaan niin laaja, että haastateltavien vastauksia ei voinut mitenkään ennalta ohjata tiiviimmäksi. Tutkimuskysymyksiä ollessa viisi, huomasin, että teoreettinen viitekehys, mutta myös työn pituus kasvoi pidemmäksi, kuin olisin työtä aloittaessa olettanut. Merkittävänä pidin kuitenkin aineiston osalta sitä, että haastattelin kolmea eri yksikköä. Näin sain vähän näkökulmaa siitä, jos yksiköiden välillä olisi vastauksien osalta tullut jotain suuresti poikkeavaa. Lisäksi on helpompi arvioida sitä, koskevatko samanlaiset kehityskohteet jokaista yksikköä vai onko jossain yksikössä selkeästi poikkeavia kehityskohteita. Aineistooni peilaten voin kuitenkin todeta, että kolmen eri yksikön haastatteluvastaukset olivat hyvin samankaltaisia keskenään.

10.2 Tutkimustulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimushaasteet

Tuloksia voidaan hyödyntää laajemminkin Suomessa kehittämään lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä. Laajemman näkemyksen saamiseksi Suomen osalta tulisi kuitenkin haastatteluja toteuttaa vähintään hyvinvointialueittain kattamaan

koko Suomen nykyistä tilannetta. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että Etelä-Pohjanmaalla ei täysin pystytä näillä vallitsevilla resursseilla tukemaan ja edistämään lapsiperheiden hyvinvointia. Tähän erityisesti tarvitaan kehittämiskohteena muutosta. Lisäksi varhaisen tuen palveluita tulee lisätä erityisesti varhaiskasvatuksen, neuvolan ja peruskoulun osalta. Ainoastaan resurssien ainainen lisääminen ei tuo tietoa pahoinvoinnin lisääntymisen juurisyystä ja, jotta asiakasmääriä saataisiin vähentymään tulisi kiinnittää erityistä huomiota juuri juurisyihin.

Toimeksiantaja voi hyödyntää tutkimuksesta saatavia tuloksia erityisesti hyödyntämällä niitä sosiaalipalveluiden kehittämiseen, työntekijöiden pito- ja vetovoiman lisäämiseen sekä saadakseen laajemman käsityksen siitä, mistä lapsiperheiden hyvinvointi koostuu. Kehittämällä tutkimuksen tiedon pohjalta kohdennettuja rakenteita erityisesti moniammatillisuuden hyödyntämiseksi sekä saada ajankoh- taista tietoa työntekijöiden valmiuksista toimia lapsiperheiden kanssa tehtävässä työssä.

Ehdotan jatkotutkimusaiheeksi palveluiden vaikuttavuuden tutkimista. Esimerkiksi sosiaalityöntekijöitä- ja ohjaajia voitaisiin haastatella siitä, miten vaikuttavaksi perhetyö- tai perhekuntoutus koetaan palveluna, kun tavoitteena on edistää lapsen ja perheen hyvinvointia. Suomessa sosiaalityön vaikuttavuutta on tutkittu suhteellisen vähäisesti (Kiili ym, 2024, 229-230). Päivyt Jortikka on vuonna 2022 tutkinut pro- gradu tutkielmassaan lapin yliopistossa sosiaalityön vaikuttavuutta aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Lapsiperheiden osalta en tutkimusta sosiaalityön palveluiden vaikuttavuudesta löytänyt.

10.3 Työn eettisyys

Tämän tutkimuksen osalta tulee noudattaa ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. ”Tutkimuksella tarkoitetaan järjestelmällisen tutkimisen ja

ajattelun, tarkkailun ja kokeilun kautta saadun tiedon tuottamista. Kaikille on yhteistä halu lisätä ymmärrystämme itsestämme ja maailmasta, jossa elämme.” (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 7.)

Suomessa tutkijaa ohjaa seuraavat eettiset periaatteet. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019,8) mukaan, tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien ihmisten itsemääräämisoikeutta sekä tunnistaa ihmisarvo. Tutkija kunnioittaa kulttuuriperintöä sekä luontoa. Tutkijan tulee toteuttaa tutkimus niin, että tutkimuksesta ei aiheudu minkäänlaista haittaa tutkittavina oleville ihmisille tai yhteisöille. Ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa merkittävintä on luottamus tutkittavien henkilöiden kanssa. Luottamusta voidaan ylläpitää vain silloin, kun ihmisen oikeuksia ja ihmisarvoa kunnioitetaan. Tutkimustilanteissa saa esiintyä psyykkistä rasitusta ja emotionien kokemista, näin tapahtuu ihmisen arjessakin. Tutkijan tulee ennalta perehtyä tutkittavaan kohteeseen ja kohderyhmään, jotta vältetään aiheuttamasta tarpeetonta haittaa tutkittaville henkilöille ja yhteisöille.

Erityisesti tilanteissa, jossa tutkittava on havainnoinnin kohteena esimerkiksi, haastateltavana tulee ennalta selvittää henkilön suostumus tutkimukseen. Tutkittavalla henkilöllä on oikeus osallistua vapaaehtoisesti tutkimuksiin, mutta myös kieltäytyä ilman seuraamuksia tai pelkoa seuraamuksista. Tutkittavalla on oikeus keskeyttää tutkimus, jos tulee tarve ilman kielteisiä seuraamuksia. Tutkija voi käyttää siihen asti kerättyjä tietoja tutkimuksessaan. Tutkittavalla on oikeus peruuttaa oma suostumuksena tutkimukseen missä tilanteessa tahansa. Tutkittavalla on oikeus saada tietoa tutkimuksen keskipisteistä ja sisällöstä. Lisäksi on oikeus saada tietoon, miten aineisto tullaan käsittelemään ja miten sitä säilytetään tulevaisuudessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 8.)

Tutkittavalla henkilöllä on oikeus saada totuuteen perustuva kuva tutkimuksen tavoitteista sekä osallistumisesta ja siitä mahdollisesti tapahtuvista ongelmista tai

haitoista. Lisäksi oikeus saada tietoon, että on tutkittavana. Tutkijalla on ilmoitusvelvollisuus tutkittavalle henkilöille salassapitosäädösten estämättä, jos tietoon tulee jokin suunnitteilla oleva rikos, joka pystytään vielä mahdollisesti estää. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 8-9).

Yksityisyyden suoja tutkimusjulkaisuissa, yleisperiaatteena voidaan pitää, että tutkimukseen osallistuneita henkilöitä ja heidän yksityisyytensä suojellaan. Tutkittaville henkilöille ei kuitenkaan voida antaa täyttä lupaus tunnistamattomuudesta. Tutkittavien nimettömyys julkaisussa ei mahdollisesti täysin estä näiden henkilöiden tunnistamista, esimerkiksi sellaisen henkilön toimesta, joka tuntee organisaation toimintatapoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 12-13.)

10.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta yleensä kuvataan näillä termeillä: validiteetti ja reliabiliteetti. Näillä termeillä tarkoitetaan luotettavuutta, mutta reliabiliteetillä tarkoitetaan myös tutkimuksen toistettavuutta eli, miten todennäköisesti saataisiin samanlaisia tai eriäviä tuloksia, kun mittauksessa hyödynnettäisiin samaa mittaristoa. Validiteetin analysoimiseksi tulee järjestelmällisesti tarkastella ja pohtia niitä elementtejä, jotka voivat vaikuttaa heikentävästi mittauksen luotettavuuteen. (Metsämuuronen, 2006, 117.)

Tutkimuksessa käsiteltiin haastateltavien kokemuksia oman työnsä kokemuksista. Tämä voi vaikuttaa siihen, että haastateltavat henkilöt eivät välttämättä täysin todenmukaisesti kerro kokemuksistaan, sillä on olemassa yhteiskunnallisesti ja henkilökohtaisesti työpersoonaan liittyviä odotuksia ja asenteita. Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä, mutta kuitenkin niin, että tutkija ja haastateltavat olivat fyysisesti paikalla. Lomakekyselyyn verraten fyysinen haastattelu vähentää kysymysten väärinymmärryksen riskiä sekä mahdollistaa kysymysten tarkentamisen. Näin ollen fyysisen haastattelun voisi ajatella lisäävän tutkimuksen luotettavuutta.

Tuomi & Sarajärvi (2018, 165) mukaan luotettavuutta lisää se, että tutkija on varannut riittävästi aikaa tutkimuksen toteuttamiseen. Aloitin opinnäytetyöprosessini syksyllä 2023 ja koen, että olen käyttänyt tutkimuksen tekemiseen riittävästi aikaa, jotta tiedon ja työn prosessointi on mahdollistunut prosessin aikana. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2009) ehdottavat, että aineiston videoimisen ja nauhoittamisen oletetaan lisäävän tutkimuksen luotettavuutta, sillä nauhoituksia voivat myös muut henkilöt tutkijan lisäksi analysoida ja vertailla. Tässä tutkimuksessa haastattelut nauhoitettiin ja videoitiin hyödyntäen teams-työkalua.

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2009,27) mukaan tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä harkitsemalla tarkoin tutkimusprosessiin liittyvät tekijät ja vaiheet sekä tarkoin avaamalla aineiston kerääminen, analysointi sekä sen purkamiseen käytettyjen menetelmien yksityiskohtainen kuvaus. Olen työssäni pyrkinyt avoimesti ja mahdollisimman tarkoin avaamaan miksi valitsin laadullisen tutkimusotteen, mitä tutkimussuuntauksia käytin, miten haastattelut on kerätty sekä miten aineisto on analysoitu ja käsitelty. Lisäksi olen liittänyt liitteeksi luokittelusta kuvion havainnoimaan sitä, miten luokittelu on tehty.

Kvalitatiivisessa sekä kvantitatiivisessa tutkimuksessa tulee kuitenkin huomioida, että tutkimus on saatu aikaan hyödyntämällä tutkijan omaa konstruktiota tietyissä olosuhteissa ja tietyillä elementeillä. Toinen tutkija voisi mahdollisesti tehdä samoista rakennusaineista hiukan erinäköisen tuotoksen. Kvalitatiivinen sekä kvantitatiivinen tutkimus onkin aina vain yksittäinen versio tutkitusta aiheesta ja teemasta, eikä siihen tule ikinä kokonaan luottaa eli yksi tutkimus ei anna täysin puolueetonta ja ehdotonta faktaa. Tutkijoiden tekemistä havainnoista ja tutkimustuloksista voidaan tehdä tiettyjä päätelmiä, mutta tutkimustulokset liittyvät aina tiettyyn aikaan, fyysiseen paikkaan sekä tutkijaan liittyviin seikkoihin. (Saaranen-Kauppinen, 2009, 27-28.)

Reliabiliteetin osalta voin todeta, että tutkimustulokseni liittyvät ennalta määrättyyn aikaan ja paikkaan sekä yhteiskuntaan, jolloin tutkimustulokset eivät voikaan olla täysin toistettavissa. Olen kuitenkin kuvannut tutkimusmenetelmäni sekä tutkimuksen analyysivaiheet riittävän selkeästi, tähän viitaten reliabiliteetti täyttyy.

Yhtenä tutkimuksen rajoitteena voidaan pitää laadullisen tutkimuksen subjektiivista luonnetta, joka kuvaa haastateltavien kokemuksia, asenteita ja tulkintoja. Subjektiivisuus voi vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin ja analyysiosioon, mikä voi heikentää tutkimuksen objektiivisuutta eli puolueetonta, yleispätevää näkemystä. Toisaalta tutkimuksen tavoitteena oli erityisesti selvittää haastateltavien kokemuksia. Toisena rajoitteena voidaan ajatella olevan tutkijan vaikutus esimerkiksi haastattelutilanteessa. Haastateltavat henkilöt voivat pyrkiä vastaamaan ja käyttäytymään odotetulla tavalla, joskus myös tiedostamattaan. Tämä voi vääristää tutkimuksen tuloksia. Lisäksi laadulliseen tutkimukseen liittyy usein rikas ja monella tasolla oleva aineisto, mikä jättää paljon tutkijan tulkinnanvaraisuuteen, mikä voi johtaa siihen, että eri tutkijat tekevät erilaisia johtopäätöksiä, vaikka käyttävät samaa aineistoa. (Mwita, 2022.)

11 LÄHTEET

Atkinson, S., Bagnall, A-M., Corvoran, R., South, J. & Curtis, S. (2019). Being well together: Individual subjective and community wellbeing. Department of Geography and Institute for Medical Humanities Durham University. Journal of Happiness Studies 21:1903-1921. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00146-2>

Eilola, J., Takonen, JP., Kamppinen, M., Kaltiala, R-K., Kokko, K., Koskela, H., Ojanen, M., Kotakorpi, K., Hovi, M., Ravaska, T., Leikas, J., Rantala, M., Luoto, S., Salmela-Aro, K., Salonen, A., Kouvo, A-J., Weckroth, M., Jaakkola, J., Kauhanen, J., Lallukka, T., Strandberg, T., Kivimäki, M., Lindbohm, J., Wikström, K., Koponen, P., Rotko, T., Suvisaari, J. & Peltonen, M. (2023). Mitä on kokonaisvaltainen mielen hyvinvointi? Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? : näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin sekä kansantautien kehitykseen (pp. 55- 63). Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 6/2022. Noudettu 10.6.2024. <https://www.eduskunta.fi/FI/valiokunnat/tulevaisuusvaliokunta/julkaisut/Sivut/miten-suomivoi-nyt-ja-tulevaisuudessa.aspx>

Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (2022-2025). Noudettu 9.4.2024. <https://www.hyvaep.fi/uploads/2023/03/laatu-lakeuksien-lapsille-ja-nuorille-hyvinvointisuunnitelma-1.pdf>

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue (2022) Strategiat ja suunnitelmat. Noudettu 9.4.2024. <https://www.hyvaep.fi/hyvinvointialue/strategiat/>

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointikertomus (2021) ja hyvinvointisuunnitelma (2022-2025) Noudettu 9.4.2024. https://www.hyvaep.fi/uploads/2022/12/ep-hyvinvointikertomus-ja-suunnitelma-2021-2025_final-002-verkkosivu.pdf

Helminen, J. (2022) Sosiaaliohjauksen tekijät ja tehtävät. Punamusta Oy.

Hirvilampi, T. (2015). Sosiaali- ja tervesturvan tutkimuksia. Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Kelan tutkimusosasto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/1f0e9bee104-479b-ad20-6855bd60146a/content>

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (2017) Tutkimushaastattelun käsikirja. (toim.) Vastapaino Oy.

Hämeen-Anttila, L. (2017). Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa A. Kananen, M. Lähtinen & P. Marjamäki. (toim.). Sosiaalityön käsikirja. 355-409. Tietosanoma. Helsinki.

Hämäläinen, U. & Kangas, O. (2010). Johdanto: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tarkastelua. Teoksessa U, Hämäläinen & O, Kangas. (toim.). Perhepiirissä. 7-25 Kelan tutkimusosasto. Helsinki <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ae1c1d8c-6f38-4652-aa1e-7e9554f309e5/content>

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 3/2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Jortikka, P. (2022) Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä. Pro-Gradu Lapin yliopisto. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65227/Jortikka_Paivyt.pdf?sequence=1

Kainulainen, S. (2014). Mitä uutta kokemuksellisuus tuo hyvinvoinnin käsitteeseen ja käyttöön? Teoksessa A. Nieminen, A. Tarkiainen & E. Vuorio. (toim.). Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Turun ammattikorkeakoulu. Raportteja 177.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina (2021). Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen

tietoarkisto. Noudettu 12.6.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelma-opetus/>.

Kiili, J., Jaakola, A-M., Anis, M., Lamponen, T. & Stenvall, E. (2024) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö. Gaudeamus. Tallinna.

Kreus, K. (2023). Isien kokemuksia isyyteen kohdistuvista odotuksista. Varhaiskasvatustieteen [pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/87644/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-202306123712.pdf>

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (2014) Lapsiperheiden hyvinvointi. Suomalaisen hyvinvointiraportit. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lastensuojelulaki [LSL] 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7P36>

Lastensuojelun keskusliitto. (n.d) Lapsiperheen palvelut. Noudettu 2.5.2024. <https://www.lskl.fi/perheille/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto (2021) Vanhemman hyvinvointi. Noudettu 14.8.2024 <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemman-hyvinvointi/>

Maquez, J., Taylor, L., Boyle, L., Zhout, W. & De Neve, J-E. (2024). Child and adolescent well-being. Global trends, challenges and opportunities. World happiness report. doi.org/10.18724/whr-91b0-ek06

Metsämuuronen, J. (2006) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Mikkonen, K., Veikkola, H.-R., Sorkkila, M., & Aunola, K. (2023). Parenting styles of Finnish parents and their associations with parental burnout. *Current Psychology*, 42(25), 21412-21423. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03223-7>

Minkkinen, J. (2015). Lapsen hyvinvointimalli. Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. [väitöskirja-tutkielma, Tampereen yliopisto]. TREPO-julkaisuarkisto
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (2019) (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus.

Mwita, K. (2022) Strengths and weaknesses of qualitative research in social science studies. *International journal of research in business and social science*.

Nevalainen, S. (2023). Lapsiperheiden hyvinvointi vanhempien kokemana. Kehittämissuhteet lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. [opinnäyte, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu]. Theseus-julkaisuarkisto.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/800324/Nevalainen_Sanna.pdf?sequence=2

Perustuslaki [PSL] 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2>

Pulkkinen, L. (2022) Lapsen hyvinvointi alkaa kodista. PS-kustannus.

Raijas, A. (n.d) Rahan ja ajankäytön muutokset nuoren lapsiperheen arjen hyvinvoinnin toteutumisen näkökulmasta. Viitattu 11.9.2024 <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/fe97a2d4-1b8d-4e2a-9eb6-7a478dc01272/content>

Raunio, K. (2004) Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki.

Rönkä, A. & Malinen, A. (2021) Yhteisvanhemmuus ei ole sama kuin tasan jaetut kotityöt- olennaista on, että työnjako on molempien puolesta reilu. Noudettu 1.4.2024. <https://www.mustread.fi/artikkelit/yhteisvanhemmuus-on-tarkeaa-jo-perheen-perustamisen-alusta-lahtien-sen-tukeminen-hyodyttaisi-myos-perheva-paaudistuksen-tavoitteiden-saavuttamista/>

Saaranen, K. & Puusniekka, A. (2009) KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoar-kisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>

Sinkkonen, J. (2008). Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. WS Bookwell Oy.

SOAMK. (2023) LAB-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetenssit. Viitattu 5.8.2024 <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>

Sorkkila, M & Aunola, K. (2019). Risk factors for Parental Burnout among Finnish Parents: The Role of Socially Prescribed Perfectionism. Journal of Child and Family Studies 29 : 648-659 <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01607-1>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2024) Sosiaalipalvelut. Noudettu 16.6.2024. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Sosiaalihuoltolaki [SHL] 30.12.2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sorsa, M., Hopia, H., Heino-Tolonen, T. & Raitakari, S. (2022) Lapsiperheiden psykososiaalinen tuki Suomessa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 59: 83-103. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/143517/Kirjoitus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Suomen mielenterveys ry. (n.d) Peruspilari 2- Mielenterveyden tukeminen eri elämäntilanteissa. Viitattu 11.8.2024. <https://hyvanmielentyopaikka.fi/pilari-2-mielenterveyden-tukeminen/>

Suomen tietotoimisto (2023) Hintojen nousu lisää lapsiperheiden velkaongelmien riskiä ja heikentää vanhempien hyvinvointia. Viitattu 11.8.2024 <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70001342/hintojen-nousu-lisaa-lapsiperheiden-velkaongelmien-riskia-ja-heikentaa-vanhempien-hyvinvointia?publisherrid=3328&lang=fi>

Tampereen korkeakoulu yhteisö (n.d) Sosiaalityön koulutus. Viitattu 14.8.2024 <https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/sosiaalityon-koulutus>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (2024) Joka kuudennesta 13-15 vuotiaasta tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2023, määrä edelleen kasvussa. Noudettu 10.5.2024 <https://thl.fi/-/joka-kuudennesta-13-15-vuotiaasta-tehtiin-lastensuojeluilmoitus-vuonna-2023-maara-edelleen-kasvussa>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (2022) Keskeisiä käsitteitä. Tieto saatavilla <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (2023a) Lasten ja perheiden hyvinvointi. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/lasten-ja-lapsiperheiden-hyvinvointi>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (2023b) Lastenneuvola. Viitattu 11.8.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/lastenneuvola>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (2023c) Lastensuojelu 2022. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Noudettu 14.8.2024 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence=1

Tilastokeskus (2023) Perheiden määrä väheni edelleen vuonna 2022. Noudettu 5.5.2024. <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8jxlulw9u9a>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2024) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Unicef (2007) An overview of child well-being in rich countries. A comprehensive assessment of the lives and well-being of children and adolescents in the economically advanced nations. Noudettu 14.8.2024 https://web.archive.org/web/20190502015257id_/https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc7_eng.pdf

Vaasan ammattikorkeakoulu (n.d) Sosionomi, AMK. Viitattu 14.8.2024 <https://www.vamk.fi/tutkinto/sosionomi>

Valtioneuvosto (2024) Tutkimus: Suomessa tarvitaan parempaa varhaista tukea lapsiperheille. Viitattu 11.8.2024 <https://valtioneuvosto.fi/-/tutkimus-suomessa-tarvitaan-parempaa-varhaista-tukea-lapsiperheille>

Varhaiskasvatuslaki [VKL] 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Väisänen, L., Niemelä, M. & Suua, P. (2009) Sanat työssä vuorovaikutus ammattitaitona. Kirjapaja.

Yliruka, L., Ristolainen, T-P. & Weckroth, N. (2023) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen ja henkilöstömitoituksen toteutuminen osa 2. Hyvinvointialuekyselyjen tuloksia. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147692/URN_ISBN_978-952-408-172-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

12 LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Arvoisat sosiaalipalveluiden sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat

Olen Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Julia Pasanen. Olen kirjoittamassa tutkintooni liittyvää opinnäytetyötä aiheesta lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavat tekijät sosiaalityön näkökulmasta.

Opinnäytetyöhöni sisältyvien haastatteluiden on tarkoitus kartoittaa, millaisia näkemyksiä sosiaalityöntekijöillä- ja ohjaajilla on siitä, millaiset tekijät vaikuttavat lapsiperheiden hyvinvointiin sekä selvittää miten verkostotyötä hyödynnetään lapsiperheiden palveluissa. Lisäksi pyritään tunnistamaan mahdollisia kehittämiskohteita lapsiperheiden sosiaalipalveluissa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sosiaalityöntekijöiden- ja ohjaajien tietoa lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä niin, että työntekijät voivat käytännön työssään hyödyntää tätä tietoa.

Haastattelut toteutetaan ryhmähaastatteluina ja siihen varataan 1.5 tuntia aikaa. Ennen haastattelua saatte ennalta tutustua tutkimuskysymyksiin. Sosiaalipalveluyksiköistä valikoituivat lapsiperheiden sekä lastensuojelussa olevien henkilökunnan sosiaalityöntekijät sekä – ohjaajat. Yksiköistä valitaan kaikki sosiaalityöntekijät- ja ohjaajat.

Toivottavasti pääset osallistumaan haastatteluun, jotta lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä voitaisiin kehittää sekä lapsiperheiden hyvinvointia edistää entisestään.

Tutkimuslupaa haetaan Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelta. Luvan on antanut XXX, päivänä XXX.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja haastattelut luottamuksellisia.
Jos sinulla on kysyttävää, voit laittaa minulle sähköpostia.

Liite 2. Haastattelulomake

1. Millaisia kokemuksia teillä on lapsiperheiden kanssa työskentelystä hyvinvoinnin näkökulmasta?
2. Miten hyödynnätte moniammatillisuutta ja verkostotyötä lapsiperheiden hyvinvointia edistäessä?
3. Miten koette, millainen rooli yksittäisellä työntekijällä on lapsiperheiden kanssa tehtävässä työssä?
4. Millaisilla työmenetelmillä lapsiperheiden hyvinvointiin pyritään vaikuttamaan?
5. Onko sosiaalityöntekijöillä- ja ohjaajilla käytössä samanlaiset työmenetelmät? Jos ei, niin miten ne eroavat toisistaan?
6. Oletteko saaneet koulutuksia eri työmenetelmien käyttämisestä?
7. Miten perhedynamiikka näkyy lapsiperheen hyvinvoinnissa?
8. Millaiset yhteiskunnalliset tekijät tällä hetkellä vaikuttavat lapsiperheiden hyvinvointiin?
9. Miten lapsiperheiden kanssa tehtävää yhteistyötä voitaisiin kehittää, jotta perheen hyvinvointia voitaisiin tukea entistä paremmin?
10. Millaiset voimavarat vanhemmilla on nykyään?

